

Utjecaj (ne)etičkih odluka vlade RH na gospodarstvo u doba COVID-19

Bartulović, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:782782>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#) / [Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
OPATIJA

IME I PREZIME: Ivan Bartulović

**Utjecaj (ne) etičkih odluka vlade RH na gospodarstvo u doba
COVID-19**

**Influence of (non)ethical decisions of Croatiaian goverment on
economy in period of Covid 19.**

ZAVRŠNI RAD

RIJEKA, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
OPATIJA

IME I PREZME : Ivan Bartulović

**Utjecaj (ne) etičkih odluka vlade RH na gospodarstvo u doba
COVID-19**

**Influence of (non)ethical decisions of Croatiaian goverment on
economy in period of Covid 19.**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Etika i društvena odgovornost

Mentor: dr. sc. Ivanis Marija, izv. prof.

Student: Ivan Bartulović

Matični broj: PS24584

Smjer: MUH

RIJEKA, ožujak 2024.

**IZJAVA O AUTORSTVU RADA I
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA**

Ivan Bartulović

(ime i prezime studenta)

PS24584

(matični broj studenta)

Utjecaj čeleptičkih alata na RH na gospodarstvo u doba COVID-19

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, srpanj 2024.

Ivan Bartulović

Potpis studenta

SAŽETAK

Danas se sve više propituje ponašanje državnih tijela u Republici Hrvatskoj. To se odnosi i na ponašanje Vlade Republike Hrvatske. Osim što se sve više razmatraju mjere koje Vlada Republike Hrvatske donosi na različitim područjima, sve veći se značaj pridaje i etičnosti ponašanja vlade i etičnosti njezinih odluka. Tema ovog završnog rada je Utjecaj (ne)etičkih odluka Vlade RH na gospodarstvo u doba Covid 19. U radu se teorijski prikazuju ključni pojmovi pandemije Covid 19, njezin utjecaj na gospodarstvo te globalno djelovanje pandemije Covid 19. Također, rad prikazuje stanje hrvatskog gospodarstva prije, tijekom i nakon pandemije Covid 19 te mjere koje su poduzete od strane države i državnih tijela kako bi se smanjili negativni učinci pandemije Covid 19 na hrvatsko gospodarstvo.

Etički segment ovog završnog rada odnosi se na propitivanje odluka Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19. Osim što se završni rad bavi mjerama usmjerenima na održavanje stabilnosti gospodarstva, ključno pitanje ovog rada odnosi se na neetičke odluke Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19. Ovaj završni rad može biti polazište za daljnja proučavanja neetičkih odluka Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19.

Ključne riječi: etika, (ne)etičke odluke, gospodarstvo, pandemija Covid 19, Vlada Republike Hrvatske

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
1. UVOD	1
1.1. Problem, predmet i objekti istraživanja	1
1.2. Svrha, ciljevi i znanstvene metode istraživanja	2
1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja	3
1.4. Znanstvena hipoteza i pomoćne hipoteze	5
1.5. Struktura rada	6
2. OBILJEŽJA PANDEMIJE COVID 19 I NJEN UTJECAJ NA SVJETSKO GOSPODARSTVO	8
2.1. Covid 19 pandemija	8
2.2. Ekonomski šok pandemije Covid 19	10
2.3. Utjecaj pandemije Covid 19 na međunarodno poslovanje	13
3. HRVATSKO GOSPODARSTVO PRIJE, TIJEKOM I NAKON PANDEMIJE COVID 19	16
3.1. Stopa bruto društvenog proizvoda	16
3.2. Nezaposlenost	17
3.3. Turistička kretanja	19
3.4. Trgovina na malo	22
4. MJERE ZA POMOĆ GOSPODARSTVU U REPUBLICI HRVATSKOJ U PANDEMIJI COVID 19	24
4.1. Mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje	24
4.2. Mjere HAMAG-BICRO-a	25
4.3. Mjere Ministarstva financija	26
4.4. Mjere HBOR-a i HAMAG-BICRO-a	27
4.5. Utjecaj državnih potpora na hrvatsko gospodarstvo	29
5. (NE)ETIČKE ODLUKE VLADE RH U DOBA PANDEMIJE COVID 19	31

6. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA	36
POPIS GRAFIKONA I TABLICA	40

1. UVOD

Uvod daje osnovne informacije o završnom radu i tematici kojom se završni rad bavi. Na temelju čitanja uvoda može se spoznati širina predmetne tematike. Elementi uvoda u ovom završnom radu su:

1. **Problem, predmet i objekti istraživanja**
2. **Svrha, ciljevi i znanstvene metode istraživanja**
3. **Ocjena dosadašnjih istraživanja**
4. **Znanstvena hipoteza i pomoćne hipoteze**
5. **Struktura rada.**

1.1. Problem, predmet i objekti istraživanja

Državna tijela danas su sve više pod povećalom javnosti. Javnost od njih očekuje transparentnost u radu te pridržavanje etičkih načela razvijenih u društvu. Državna bi tijela trebala prenositi vrijednosti društva i štititi poštivanje zakona te bi u svojem radu i odlučivanju trebala poticati etičke vrijednosti i time jamčiti javnosti i drugim interesnim skupinama da se državom upravlja odgovorno i savjesno. Državna tijela su ta koja bi trebala stvarati povjerenje u funkcioniranje države bilo kroz aktivnosti njezinih institucija ili kroz djelovanje pojedinaca u tim institucijama.

Vlada Republike Hrvatske treba svojim radom ukazivati na primjenjivost poslovne etike u javnom djelovanju. Bez takvog pristupa može kod javnosti izazvati nepovjerenje i posljedično može biti smjenjena. Isto tako, izostanak etičkih načela u radu Vlade Republike Hrvatske može se negativno odraziti na hrvatske građane i hrvatsko gospodarstvo što može dovesti do općeg nezadovoljstva u društvu i loše poduzetničke klime.

Vlada Republike Hrvatske svoj predanost zadatku i kvalitetu u obavljanju dužnosti koje su joj dodijeljene posebno dokazuje tijekom kriznih vremena. Upravo krizna vremena mogu biti dobar pokazatelj uspješnosti rada Vlade te načina na koji se ona nosi s izazovnim situacijama, odnosno kako prilazi njihovom rješavanju.

PROBLEM ISTRAŽIVANJA: nerazumijevanje posljedica koje neetičko donošenje odluka Vlade RH ima na cjelokupno gospodarstvo države.

PREDMET ISTRAŽIVANJA je: pravilno interpretirati etičke odluke Vlade RH u doba pandemije Covid 19.

OBJEKTI ISTRAŽIVANJA su: etika, (ne)etičke odluke, gospodarstvo, pandemija Covid 19, Vlada Republike Hrvatske.

1.2. Svrha, ciljevi i znanstvene metode istraživanja

SVRHA ISTRAŽIVANJA istražiti mjere Vlade RH u doba pandemije Covid 19 te razumjeti njihov utjecaj na cjelokupno gospodarstvo države. CILJ ISTRAŽIVANJA: objasniti mjere Vlade RH u doba pandemije Covid 19 iz konteksta etičkog donošenja odluka.

Pojedinačni ciljevi:

1. Pojmovno prikazati Covid 19 te pandemije izazvane virusom Covid 19, a sve kroz ključna obilježja pandemije Covid 19 i njezinog utjecaja na društvo i društvena kretanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini.
2. Istražiti kako je pandemija Covid 19 djelovala na gospodarstvo u globalnom smislu, odnosno koji su ključni segmenti međunarodnog poslovanja najviše bili pod utjecajem pandemije Covid 19.
3. Prikazati kako je pandemija Covid 19 utjecala na pojedine pokazatelje gospodarske aktivnosti u Republici Hrvatskoj.
4. Prikazati ključne mjere koje su državna tijela i institucije poduzele tijekom pandemije Covid 19 s ciljem pozitivnog djelovanja na gospodarstvo.
5. Utvrditi neetičke odluke Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19 i implikacije koje su one mogle imati ili su imale na gospodarstvo.

U ovom završnom radu obrađeni su sekundarni podaci pomoću kvalitativne i kvantitativne metode. Ključni pojmovi u ovom završnom radu obrađeni su korištenjem metoda analiza i sinteza, deskripcija te komparativne metode. U pregledu literature pomoću povijesne metode obrađene su dosadašnje spoznaje autora o etičkom ponašanju i odlučivanju, gospodarskom utjecaju odluka i mjera Vlade Republike Hrvatske te ključnim segmentima tih mjera i odluka kao i njihovim posljedicama u etičkom smislu. Pritom se koristila domaća i strana literatura.

Utjecaj Covid 19 pandemije na hrvatsko gospodarstvo i pojedine pokazatelje kretanja u hrvatskom gospodarstvu prikazan je numerički te su kretanja hrvatskog gospodarstva prije, tijekom i nakon pandemije Covid 19 dodatno objašnjena i potkrijepljena statističkim podacima, odnosno pokazateljima.

1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja

Etička perspektiva podržava ponašanje koje svuda i uvijek primjenjuje etička načela ili ima i više standarde ponašanja od onih koji su propisani pravnom normom – zakonom.¹ Ova se perspektiva danas sve više povezuje i s poslovnim okruženjem, ali i s djelovanjem javnih tijela među kojima su i državni dužnosnici.

U današnje doba etičko ponašanje se smatra važnim aspektom poslovnog uspjeha.² Etičko ponašanje je djelovanje na način koji je u skladu s osobnim vrijednostima i općim vrijednostima organizacije i društva. Osim toga, neetičko ponašanje zaposlenika može utjecati na pojedince, radne timove, pa čak i organizaciju. To se odnosi i na etičko, odnosno neetičko djelovanje u javnom sektoru.³ U poslovnom ili nekom drugom sektoru, etičko ponašanje je također važno jer pokazuje pravu boju stava i ponašanja određenog pojedinca u smislu kako obavlja svoj posao. Uz navedeno, brojni sektori, također, koriste etičko ponašanje kao smjernicu za ocjenjivanje svojih zaposlenika.

Etičko ponašanje vrlo je važno i ono utječe na radni učinak zaposlenika bilo da oni djeluju u javnom ili privatnom sektoru. S druge strane, neetičko ponašanje, također, ima značajan utjecaj na uže i šire područje djelovanja. Ono se može razmatrati i na području djelovanja državnih vlada prilikom donošenja odluka vezanih uz državne potpore gospodarstvu. U Republici Hrvatskoj tek je provedeno nekoliko istraživanja vezanih uz utjecaj državnih potpora na hrvatsko gospodarstvo. Međutim, deficit su istraživanja koja bi se bavila neetičkim pitanjima odluka Vlade Republike Hrvatske i njihovim utjecajem na hrvatsko gospodarstvo.

¹ Ivaniš, M. *Poslovna etika i duhovnost u doba korporativnog upravljanja – Novi pristup strateškom menadžmentu u doba multikulturalizma*, Naklada Kvarner, Rijeka, 2015. str. 53.

² Geeta, M., Pooja J., Mishra, P. N, *Ethical Behaviour in Organizations: A Literature Review*. Quest Journals, Journal of Research in Business and Management, Vol. 4. No. 1, 2016. 1-6, str. 2.

³ Ibidem.

Antonija Kvasina⁴ je provela istraživanja u sklopu kojeg je proučila kreiranje politika vlada diljem svijeta pa tako i Vlade Republike Hrvatske usmjerenih prema očuvanju stabilnosti gospodarstva tijekom pandemije Covid 19. Cilj istraživanja bio je prikazati pregled postojećih istraživanja na području utjecaja pandemije Covid 19 na poslovanje i istraživanja o učinkovitosti državnih potpora za vrijeme pandemije Covid 19. Istraživanjem se, uz navedeno, ispitivala učinkovitost državnih potpora za očuvanje likvidnosti na likvidnost poduzeća u Republici Hrvatskoj koja posluju u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Rezultati ovog istraživanja su pokazali da su mjere za održavanje likvidnosti bile učinkovite budući da su poduzeća koja su koristila predmetne mjere imala bitno manje problema s likvidnošću naspram onih koja predmetne mjere nisu koristila.

Nataša Vešligaj⁵ je istražila politiku državnih potpora u Republici Hrvatskoj utemeljenu na unaprijed donesenim smjernicama u okviru zakonskih propisa na razini Europske unije. Predmet rada bio je utvrđivanje utjecaja državnih potpora na BDP i zaposlenost u Republici Hrvatskoj. Jednostavnom regresijskom analizom i korelacijom iznosa dodijeljenih sektorskih državnih potpora i horizontalnih državnih potpora utvrđen je veliki značaj državnih potpora za Republiku Hrvatsku. Također, utvrđena je neophodnost ulaganja u horizontalne ciljeve te minimiziranje sektorskih državnih potpora, a sve kako bi državne potpore maksimizirale pozitivne učinke na gospodarstvo.

Očekivani rezultati istraživanja, očekivani doprinos zajednici i primjena rezultata istraživanja

Očekuje se da će rezultati istraživanja ukazati na pojedina područja koja su etički upitna kada su u pitanju odluke Vlade Republike Hrvatske i utjecaj tih odluka na hrvatsko gospodarstvo. Rezultati pomoći će gospodarstvenicima i javnosti razumijeva odluka Vlade Republike Hrvatske. Dobiveni rezultati istraživanja mogu se koristiti kao polazište za buduća istraživanja etičnosti odluka Vlade Republike Hrvatske.

OČEKIVANI REZULTATI ISTRAŽIVANJA su sljedeći:

1. Shvatit će se kako pandemija može utjecati na gospodarstva i učinkovitost gospodarskog rasta.

⁴ Kvasina, A. *Učinci državnih i institucionalnih odgovora na likvidnost malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj tijekom pandemije Covid 19*. Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, Vol. 17. No. 3-4, 2023. 7-24, str. 7.

⁵ Vešligaj, N. *Državne potpore – BDP i zaposlenost u Republici Hrvatskoj*. Acta Economica Et Turistica, Vol. 9. No. 1, 2023. 3-30, str. 3.

2. Utvrdit će se na koja područja međunarodnog poslovanja najviše utječe globalna pandemija.

3. Identificirat će se gospodarska područja na koja je pandemija Covid 19 u Republici Hrvatskoj imala najviše negativnog učinka.

4. Utvrdit će se jesu li mjere koje je Vlada Republike Hrvatske poduzeća za smanje negativnog učinka pandemije Covid 19 na hrvatsko gospodarstvo bile učinkovite.

5. Utvrditi će se neetičnost odluka Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19.

Znanstveni doprinos ovog završnog rada je: utvrđivanje načina na koji vlade mogu smanjiti negativne učinke pandemije na gospodarstvo te postje li etički upitna područja u odlukama Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19. Dobiveni rezultati mogu biti dobro polazište budućim odlukama Vlade u smislu ispitivanja njihove etičnosti, ali i javnosti za propitivanje etičnosti u odlukama Vlade. Također, dobiveni rezultati u ovom završnom radu mogu pomoći medijima u propitivanju etičnosti postupanja i donošenja odluka Vlade Republike Hrvatske.

1.4. Znanstvena hipoteza i pomoćne hipoteze

Na temelju određenog problema istraživanja koji je temelj određivanja predmeta i objekta istraživanja, postavljena je znanstvena hipoteza. **Znanstvena hipoteza** je: Unatoč vrlo dobrim mjerama Vlade RH kojima se nastojalo u zdravstvenoj krizi Covid 19 očuvati zaposlenost i spriječiti gubitak radnih mjesta utvrđene su negativne posljedice na gospodarstvo zbog neetičkih odluka.

Uz znanstvenu hipotezu postavljene su četiri **pomoćne hipoteze**:

H1: Pandemija Covid 19 negativno je utjecala na međunarodnu trgovinu i izravna strana ulaganja.

H2: Hrvatska gospodarska aktivnosti bila je smanjena tijekom pandemije Covid 19 te se navedeno očitovalo kroz pojedine gospodarske pokazatelje.

H3: Državna tijela i institucije u Republici Hrvatskoj donijele su mjere za pomoć gospodarstvu tijekom pandemije Covid 19.

H4: Vlada Republike Hrvatske je tijekom pandemije Covid 19 donosila neetičke odluke.

1.5. Struktura rada

Završni rad ima šest glavnih poglavlja. Kroz predmetna poglavlja obrađena je tematika rada.

Prvo poglavlje u završnom radu je UVOD. Uvod čitatelju predočava problem, predmet i objekte istraživanja. Također, u uvodnom poglavlju svrhi, ciljevima i znanstvenim metodama korištenima u završnom radu. Ocjenjena su i dosadašnja istraživanja, postavljena je znanstvena hipoteza te pomoćne hipoteze. Na kraju UVODA prikazana je struktura završnog rada po poglavljima.

Naziv drugog poglavlja je OBILJEŽJA PANDEMIJE COVID 19 I NJEZ UTJECAJ NA SVJETSKO GOSPODARSTVO. U ovom se poglavlju govori općenito o Covid 19 pandemiji. Prikazan je ekonomski šok izazvan pandemijom Covid 19. Definirana su i prikazana ključna područja utjecaja pandemije Covid 19 na međunarodno poslovanje – međunarodnu trgovinu i izravna strana ulaganja.

Treće poglavlje je nazvano HRVATSKO GOSPODARSTVO PRIJE, TIJEKOM I NAKON PANDEMIJE COVID 19. U ovom su poglavlju prikazane ključne značajke hrvatskog gospodarstva kroz stopu bruto društvenog proizvoda, nazaposlenost, turistička kretanja i trgovinu na malo. Poglavlje se bavi ključnim gospodarskim značajkama prije, tijekom i nakon pandemije COVID-19, odnosno kretanjem ovih ključnih pokazatelja stanja u hrvatskom gospodarstvu.

Četvrto poglavlje nazvano je MJERE ZA POMOĆ GOSPODARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE U PANDEMIJI COVID 19. U ovom poglavlju su prikazane mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Mjere HAMAG-BICRO-a, Mjere Ministarstva financija te Mjere HBOR-a i HAMAG-BICRO-a. U ovom poglavlju, također, se govori o utjecaju državnih potpora na hrvatsko gospodarstvo.

Peto poglavlje nazvano je (NE)ETIČKE ODLUKE VLADE RH U DOBA PANDEMIJE COVID 19. U ovom dijelu završnog rada prikazana su ključna utvrđena područja u kojima je dovedeno u pitanje etičko donošenje odluka Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije Covid 19. Neetičnost odluka Vlade Republike Hrvatske prikazana je u kontekstu gospodarskog utjecaja.

Šesto poglavlje u završnom radu je ZAKLJUČAK. U ovom je poglavlju prikazan osvrt na temu te su postavljene hipoteze (glavna i pomoćna) potvrđene ili odbijene.

2. OBILJEŽJA PANDEMIJE COVID 19 I NJEN UTJECAJ NA SVJETSKO GOSPODARSTVO

Pandemija Covid 19 imala je značajan utjecaj na svjetsko gospodarstvo. Njezin utjecaj se negativno odrazio na gospodarska kretanja i gospodarsku aktivnost na globalnoj razini. Stoga se u ovom poglavlju govori općenito o obilježjima pandemije Covid 19 kao i o njenom utjecaju na svjetsko gospodarstvo.

2.1. Covid 19 pandemija

Bolest Covid 19 uzrokovana je infekcijom SARS-CoV-2, novim tipom koronavirusa koji se pojavio krajem 2019. godine u Kini. Iako je SARS-CoV-2 infekcija u početku opisana kao „atipična upala pluća“, izvanplućne manifestacije su brzo identificirane, osobito u bolesnika s komorbiditetima. Većina patofizioloških manifestacija ovog virusa javlja se jer je njegova ulazna točka angiotenzin -konvertirajući enzim 2 (ACE2), ključni element renin-angiotenzin sustava (RAS). Osim toga, patofiziološke osnove koje određuju da postojeća stanja poput kardiovaskularnih bolesti (KVB), dijabetesa ili pretilosti predisponiraju pacijente za lošiju prognozu, također, su povezane s promjenama u razinama ACE2 ili funkciji RAS.⁶

Corona virus je novi soj virusa koji je doveo do pandemije COVID 19. Bolest se u Europi najčešće prenosi s čovjeka na čovjeka kapljičnim prijenosom. Osim što se virus može prenijeti s bolesnih ljudi, također, može se prenijeti i s asimptomatskih bolesnika. Nakon što je osoba izložena uzročniku inkubacija traje do 14 dana. Prosječna inkubacija je 4 do 5 dana.⁷

U prosincu 2019. godine nekoliko pacijenata s upalom pluća nepoznate etiologije primljeno je u bolnice u Wuhanu. Prema dokumentu koji je objavio WHO, do 3. siječnja 2020. godine prijavljena su 44 pacijenta oboljela od upale pluća nepoznate etiologije, a među njima je 11 pacijenata bilo teško bolesno. Dana 8. siječnja 2020., genetsko sekvenciranje pokazalo je novi CoV kao potencijalni uzročni organizam.⁸

⁶ Manta, B., Sarkisian, A. G., Garcia-Fontana, B., Pereira-Prado, V. *Pathophysiology of COVID-19*. *Odontostomatología*, Vol. 24. No. 2, 1-17, 2021. str. 2.

⁷ Skitarelić, N., Dželalija, B., Skitarelić, N. *Covid-19 pandemija: kratki pregled dosadašnjih spoznaja*. *Medica Jadertina*, Vol. 50. No. 1, 5-8, 2020. str. 5.

⁸ World Health Organization. Pneumonia of unknown cause – Chin, <https://www.who.int/csr/don/05-january-2020-pneumonia-of-unkown-cause-china/en/> (15. 2. 2024.)

11. ožujka 2020. WHO je proglasio SARSCoV-2 pandemijom s potvrđenim slučajevima u 114 zemalja.⁹ Do sredine ožujka 2020. godine Europa je imala više slučajeva zaraženih, nego bilo koje drugo područje svijeta, a COVID-19 se proširio na više od 160 zemalja. Do kraja kolovoza 2020. godine, regija Amerike imala je najveći broj zaraženih Covid 19 virusom na globalnoj razini, čineći gotovo polovicu svih novih slučajeva prijavljenih u zadnjem tjednu kolovoza. Sjedinjene Američke Države (SAD) imale su najveći broj slučajeva u svijetu.¹⁰

Porast novih zaraženih slučajeva i smrtnih slučajeva zabilježen je tijekom mjeseca rujna 2020. godine u regiji istočnog Sredozemlja s najvećim brojem novih zaraženih slučajeva prijavljenih u Iraku, Iranu i Maroku. Regija Amerike i dalje je bila najpogođenija regija s najvećim brojem novih prijavljenih slučajeva u SAD-u, Brazilu, Argentini i Kolumbiji. Broj novih slučajeva u SAD-u nastavio je rasti i do kraja listopada 2020. godine i počeo se približavati prethodnom vrhuncu epidemije zabilježenom u srpnju 2020. godine.¹¹ U prosincu 2020. WHO je izvijestio o dvije nove varijante SARSCoV-2: VOC 202012/01 i 501Y.V2.

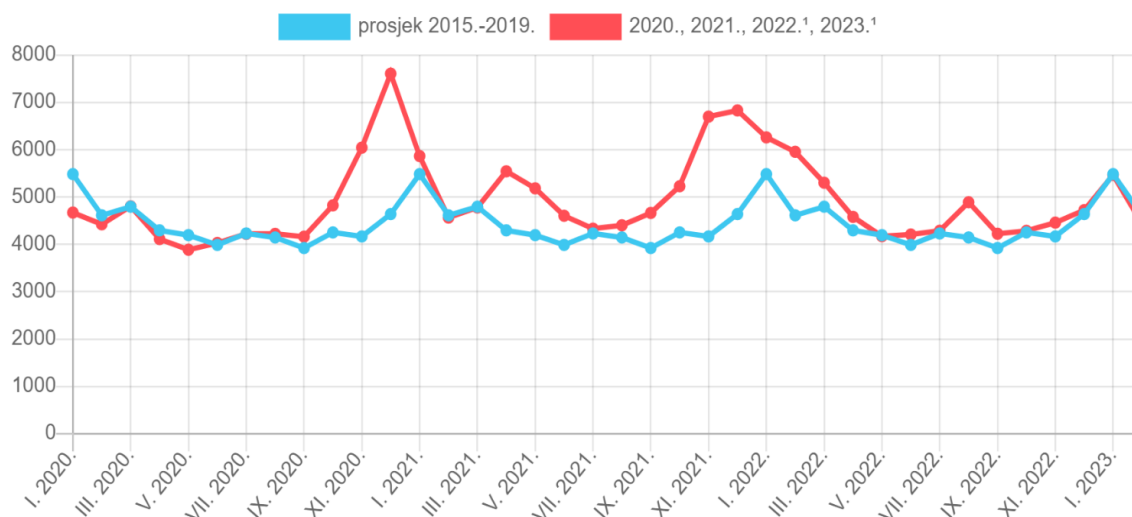
Pandemija COVID-19 utjecala na sve države koje su njome bile zahvaćene. U tome nije izuzetak ni Republika Hrvatska. Jedan od ključnih negativnih čimbenika u kontekstu utjecaja pandemije Covid 19 jest broj umrlih. Grafikon 1 prikazuje podatke o broju umrlih u Republici Hrvatskoj.

⁹ World Health Organization. COVID-19 Situation report - 51. 2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10 (12. 2. 2024.)

¹⁰ World Health Organization. COVID-19 Weekly epidemiological update, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200831-weekly-epi-update-3.pdf?sfvrsn=d7032a2a_4&download=true (15. 2. 2024.)

¹¹ Ibidem.

Grafikon 1. Kretanje broja umrlih u Republici Hrvatskoj

Izvor: Državni zavod za statistiku. Učinci bolesti pandemije COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, <https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/stanovnistvo-umrli.html> (12. 3. 2024.)

U periodu od tada je u Republici Hrvatskoj službeno proglašena epidemija COVID-19, odnosno broj umrlih od ožujka 2020. do veljače 2023. godine porastao je za 12,4% u odnosu na petogodišnji prosjek za isti period.¹²

2.2. Ekonomski šok pandemije Covid 19

Objava pandemije Covid 19 početkom 2020. godine dala je nagovještaj da će se pandemija značajno odraziti na ekonomska kretanja, a što se, prije svega, odnosilo na mogućnost pojave ekonomske recesije na globalnoj razini. Naime, pandemija se može shvatiti kao negativni egzogeni šok čije djelovanje se širi kroz ekonomski sustav te posljedično dovodi do ekonomskog pada i recesije.¹³

Podaci o pandemiji Covid-19 pokazuju da su siromašni ljudi diljem svijeta bili najviše pogođeni u pogledu svojih radnih mjesta (pad tržišta rada). Bogatiji su, s druge strane, zabilježili veći pad potrošnje. Industrije poput ugostiteljstva, koje zahtijevaju interakciju licem u lice i zapošljavaju niže kvalificirane radnike, bile su najteže pogođene.

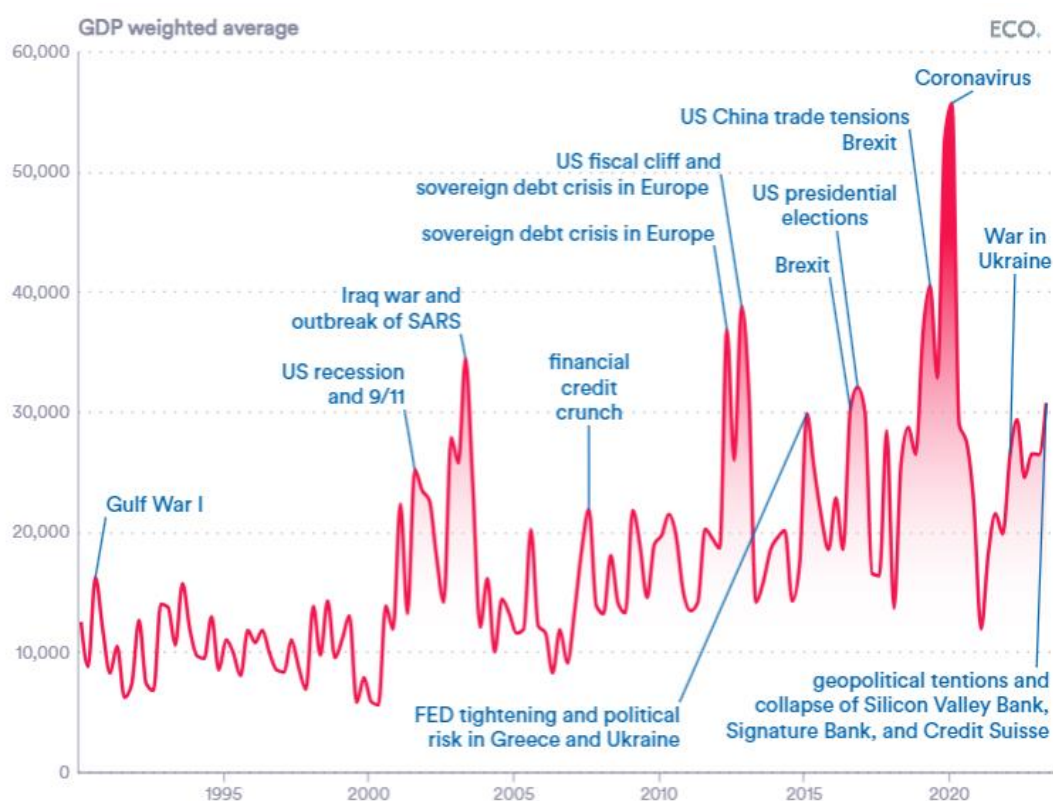
¹² Državni zavod za statistiku. Učinci bolesti pandemije COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, <https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/stanovnistvo-umrli.html> (12. 3. 2024.)

¹³ Prašević, A. *Ekonomski šok pandemije COVID-19 – prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima*. Ekonomske ideje i praksa, Vol. 37. No. 2, 7-23, 2020., str. 9.

Pandemija je utjecala na svijet na načine koji su se (i nastavljaju činiti) uvelike razlikovali od prijašnjih padova. Dovala je do brzog i široko rasprostranjenog gospodarskog pada, kojeg su karakterizirali prekid u globalnim lancima opskrbe, brojna zatvaranja poduzeća te smanjena potrošnja zbog karantena i drugih društvenih ograničenja. Ove mjere imale su značajan utjecaj na gospodarstvo, financijska tržišta i cjelokupno funkcioniranje društava. Osim toga, ozbiljne implikacije pandemije na zdravlje razlikuju je od tradicionalnih recesija. Rizik od zaraze, ozbiljnost bolesti i pritisak na zdravstvene sustave dodali su složenost i neizvjesnost ukupnim izgledima, nadmašujući tipične recesije.¹⁴

Grafikon 2 pokazuje da su globalni indeksi nesigurnosti bili na vrhuncu tijekom prvog vala pandemije (od siječnja do lipnja 2020. godine). Svi ovi elementi doprinijeli su jedinstvenim izazovima recesije izazvane Covidom-19.

Grafikon 2. Svjetski indeks nesigurnosti

Izvor: Ahir, H., Bloom, N., Furceri, D. *The World Uncertainty Indeks*. NBER, SAD, 2022., str. 39.

Nadalje, iako je pandemija na neki način ekonomski utjecala na gotovo svakoga, važno je da kreatori politika i pojedinci prepoznaju da utjecaj nije bio jednak na globalnoj razini.

¹⁴ Ahir, H., Bloom, N., Furceri, D. *The World Uncertainty Indeks*. NBER, SAD, 2022., str. 39.

Ranjivi i marginalizirani pojedinci bili su nesrazmjerno teško pogođeni, ne samo u smislu gospodarstva, nego i u područjima kao što su zdravstvo, obrazovanje i opća dobrobit.¹⁵

Globalna zdravstvena kriza uzrokovana COVID-19 jedinstven je primjer u dosadašnjoj ekonomskoj povijesti brzog i dubokog utjecaja na svjetsko gospodarstvo. Stoga su države morale poduzeti niz mjera za ublažavanje zdravstvenih i gospodarskih posljedice pandemije. Vlade mnogih zemalja u svijetu reagirale su na nagli zastoj gospodarske aktivnosti povećanjem izdataka za zdravstvo, prebacivanjem sredstava poduzetnicima za očuvanje likvidnosti i očuvanje radnih mjesta te odgodom poreznih i kreditnih obveza.¹⁶

Posebno su značajne državne intervencije u potpori poslovnim sektorima, koje u većini razvijenih zemalja iznose više od 10 posto BDP-a. Ne treba zanemariti činjenicu da je svijet iskusio krizu COVID-19 suočen s prezaduženošću nakon višegodišnjeg trenda povećanja zaduženosti i nedovoljnog oporavka od globalne financijske krize 2007. godine. U prilog tome govori i podatak o povijesno najvećem udjelu javnog duga (globalno) u BDP-u od 83 posto.¹⁷

Prema procjenama MMF-a za 2020. godinu, udio državnog BDP-a u svijetu će se povećati za 13,1 posto. Kriza uzrokovana COVID-19 dovela je do porasta neizvjesnosti jer nema bliskih paralela iz ekonomske povijesti s kojima bi se mogla napraviti usporedba. Glavni ekonomist Svjetske banke Justin Lin početkom 2009. procijenio je da će financijska kriza rezultirati najtežom recesijom od tridesetih godina prošlog stoljeća. No, pandemija COVID-19 opovrgla je sve ekonomiste i analitičare koji su smatrali da je kriza iz 2007. nešto što će imati najteže posljedice za gospodarstvo. Prema El-Erianu, poremećaj uzrokovan COVID-19 nije samo destruktivan, već je, također, stvorio "šokove" ponude i potražnje u svim područjima ljudske aktivnosti. Upravo zbog toga, kriza izazvana COVID-19 je presedan u povijesti gospodarskih kriza.¹⁸

Pandemija COVID-19 imala je vrlo velik utjecaj na globalno svjetsko gospodarstvo te je pokrenula brojna pitanja vezana uz spremnost i koordinaciju u smislu zdravstvenih i ekonomskih rizika. Utvrđeno je da je svijet nekoordiniran i prezadužen te da je poprilično

¹⁵ Stancheva, S. *Inequalities in the times of a pandemic*. Economic Polic. Vol. 37. No. 109, 5-41, 2022., str. 29.

¹⁶ Roška, V., Buneta, A., Papić, M. *The effect of the Covid-19 pandemic on the Croatian economy*. Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 9. No. 1, 59-78, 2021. str. 62.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, str. 63.

osjetljiv na izvanredne situacije jer postoji velik nesrazmjer umjerenih i predvidivih prijetnji te njihovog velikog utjecaja na globalnu ekonomiju.¹⁹

2.3. Utjecaj pandemije Covid 19 na međunarodno poslovanje

Pandemija Covid 19 imala je značajan utjecaj na međunarodno poslovanje. To se ponajviše odnosilo na slobodno kretanje među državama. Regionalni trgovinski blokovi utemeljeni na ideji slobodnog kretanja među državama bili su promijenjeni poradi zatvaranja granica država. Posljedice povećane razine internacionalizacije bile su različiti načini realizacije posla, obiteljskih odnosa i životnih stilova te je poradi toga utjecaj zatvaranja državnih granica bio još važniji.²⁰

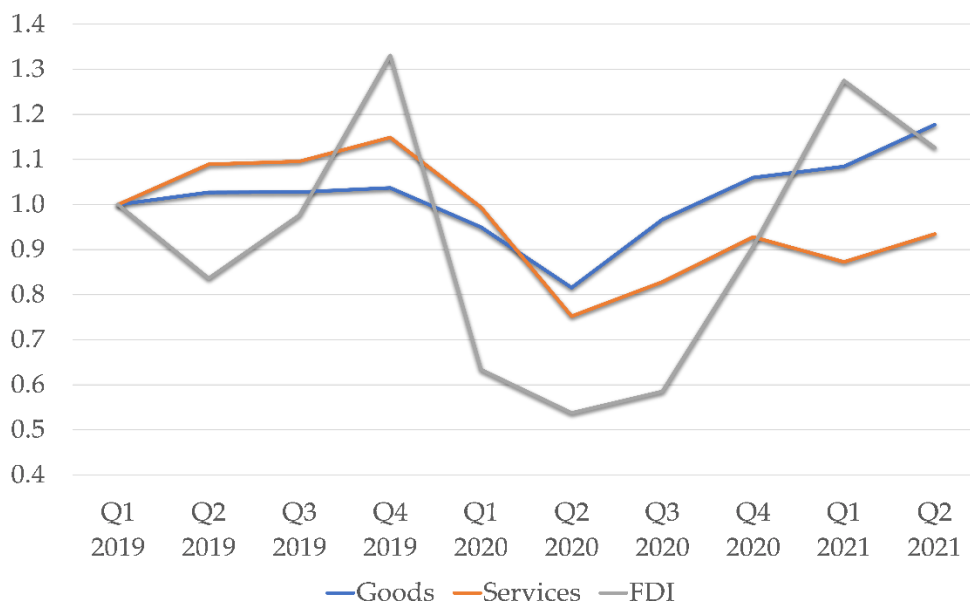
Najvažniji pokazatelji međunarodnog poslovanja su međunarodna trgovina, mjerena u vrijednosti i obujmu, te prekogranična ulaganja. Oni olakšavaju međunarodne aktivnosti na svim razinama – makro, mezo i mikro. Grafikon 3 prikazuje promjene u trgovini proizvodima i uslugama te na području izravnih stranih ulaganja u svijetu. Trgovina dobrima i uslugama te izravna strana ulaganja počela su se smanjivati u prvom tromjesečju 2020. godine i to je još više došlo do izražaja u drugom tromjesečju 2020. godine. Među tri pokazatelja najveći je pad zabilježen kod izravnih stranih ulaganja te je navedeni pad iznosio gotovo 50%. Nakon toga su izravna strana ulaganja počela postupno rasti. Oporavak izravnih stranih ulaganja bio je zadovoljavajući dok je oporavak trgovine uslugama bilježio sporiji tempo.²¹

¹⁹ Jurlin, K. Utjecaj pandemije koronavirusa na svjetskog gospodarstvo. IRMO, 2020., https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/07/irmo-aktualno-9.pdf?fbclid=IwAR2Cq2OZ_X9OVlmngV-jFfNy1YL72LXR4QaKfwOKW_2XGtKK58rptD7onk (17. 3. 2024.)

²⁰ Kovač, I. *Refleksije pandemije COVID-19 i utjecaj na međunarodno poslovanje*. U: Ekonomska politika Hrvatske u 2021.: Hrvatska poslije pandemije. Ur. Tica, J., Bačić, K., Hrvatsko društvo ekonomista, Zagreb, 2020. 376-392, str. 378.

²¹

Grafikon 3. Promjene u trgovini robom, trgovini uslugama i izravnim stranim ulaganjima u svijetu

Izvor: OECD. International trade during the COVID-19 pandemic: Big shifts and uncertainty, 2022., <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/international-trade-during-the-covid-19-pandemic-big-shifts-and-uncertainty-d1131663/> (12. 3. 2024.)

Studija Hayakawe i Mukunokija²² o trgovinskim učincima COVID-19 istraživala je trgovinske učinke prvog šoka (tj. od siječnja do kolovoza 2020.). Pronašli su negativne učinke na nebitne ili trajne proizvode ili proizvode u radno intenzivnim industrijama te pozitivne učinke u industrijama koje proizvode medicinske proizvode. Neke su studije istraživale čimbenike koji pomažu ublažiti negativne trgovinske šokove pandemije COVID-19. Na primjer, Hayakawa²³ je otkrio da se negativni učinci, posebno na izvoz, ublažavaju povećanjem doza cijepljenja. Ando i Hayakawa²⁴ pokazali su da negativni utjecaji COVID-19 na gotove proizvode strojeva postaju manji kako izvoznici diversificiraju izvore uvezenih inputa.

Početna očekivanja iz razdoblja pandemije o dvoznamenkastom padu svjetske robne trgovine u 2020. godine nisu se ostvarila. Opseg globalne trgovine počeo se približavati na razinu prije pandemije iznimno brzo od sredine 2020. (Grafikon 4).²⁵

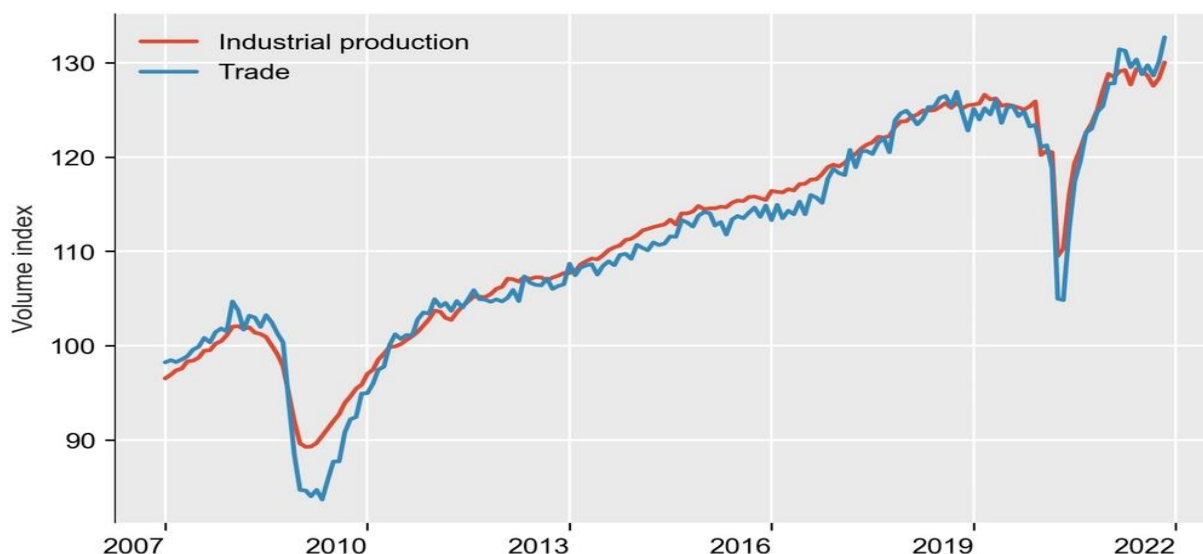
²² Hayakawa, K., Hiroshi, M. *The Impacts of COVID-19 on International Trade: Evidence from the First Shock*. Journal of the Japanese and International Economies, Vol. 60, No. 4, 2021. 206-227, str. 210.

²³ Hayakawa, K., Hyun-Hoon, L. Cyn-Young, P. *Impacts of COVID-19 on Foreign Direct Investment*. IDE Discussion Paper, Vol. 2. No. 831, 2022. 1-26, str. 12.

²⁴ Ando, M., Kazunobu Hayakawa, K. *Does the Import Diversity of Inputs Mitigate the Negative Impact of COVID-19 on Global Value Chains?* The Journal of International Trade & Economic Development, Vol. 31. No. 2, 2022. 299-320., str. 302.

²⁵ OECD. International trade during the COVID-19 pandemic: Big shifts and uncertainty, 2022., <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/international-trade-during-the-covid-19-pandemic-big-shifts-and-uncertainty-d1131663/> (12. 3. 2024.)

Grafikon 4. Obujam svjetske trgovine i industrijske proizvodnje

Izvor: OECD. International trade during the COVID-19 pandemic: Big shifts and uncertainty, 2022., <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/international-trade-during-the-covid-19-pandemic-big-shifts-and-uncertainty-d1131663/> (12. 3. 2024.)

Trgovinski kolaps početkom 2020. godine nije u istoj mjeri pogodio sve proizvode, a rastuća plima također nije jednako podigla sve dijelove globalnog trgovinskog sustava. Trgovinski utjecaji na određenu robu, usluge i trgovinske partnere pokazuju vrlo raznoliku sliku i stvorili su pritiske na određene sektore i opskrbe lance. Tijekom 2020. godine trgovina uslugama je više pala i sporije se oporavljala od robne razmjene. Nije iznenađujuće da je trgovina uslugama putovanja i turizma dramatično pala, ali je trgovina digitalno isporučenim uslugama, poput usluga telekomunikacija i informacijske tehnologije, doživjela porast.²⁶

U 2020. godini globalni tokovi izravnih stranih ulaganja pali su na 1 trilijun dolara, što je najniža točka nakon globalne financijske krize. Najproduktivnije vrste ulaganja kao što su greenfield ulaganja u industrijske i infrastrukturne projekte, posebno u zemljama u razvoju, bitno su smanjena tijekom pandemije COVID-19. Razorni učinci pandemije na trend tokova izravnih stranih ulaganja razlikuju se između zemalja u razvoju i razvijenih gospodarstava. Razvijene zemlje prošle gore u odnosu na one u razvoju. Priljev izravnih stranih ulaganja pretrpio je utjecaj COVID-19 uglavnom na području ulaganja u intenzivne globalne vrijednosne šanse, turizam i aktivnosti temeljene na resursima u gospodarstvima u razvoju i tranziciji.²⁷

²⁶ Ibidem.

²⁷ UNCTAD World investment report 2021: investing in sustainable recovery. United Nations publication issued by the United Nations Conference on Trade and Development. 2021., <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2021> (15. 3. 2024.)

3. HRVATSKO GOSPODARSTVO PRIJE, TIJEKOM I NAKON PANDEMIJE COVID 19

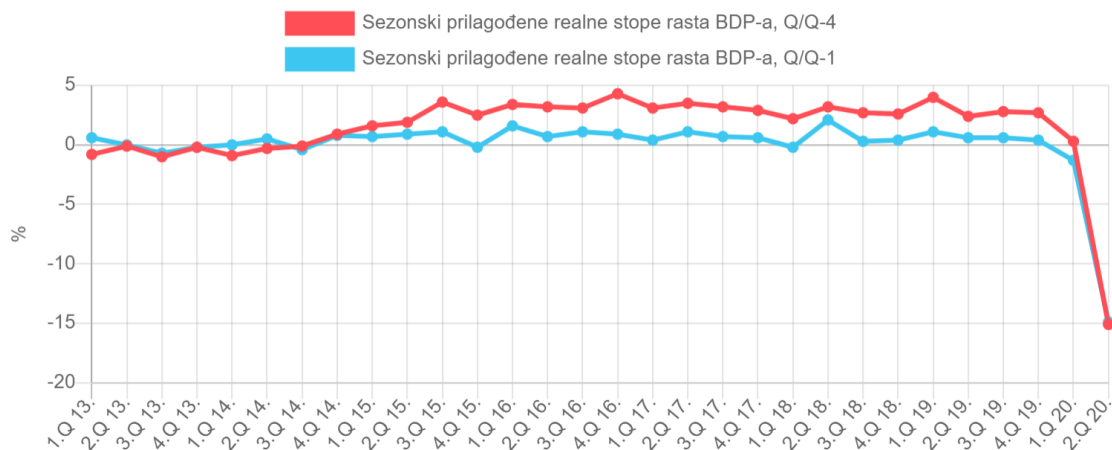
U ovom poglavlju je prikazano stanje hrvatskog gospodarstva prije, tijekom i nakon pandemije Covid 19. Stanje hrvatskog gospodarstva prikazano je na temelju stope bruto društvenog proizvoda, nezaposlenosti, turističkog kretanja i trgovine na malo.

3.1. Stopa bruto društvenog proizvoda

Bruto domaći proizvod uvrštava se među glavne makroekonomske indikatore, odnosno među ključne makroekonomske pokazatelje hrvatskog gospodarstva i njegovog kretanja tijekom vremena.²⁸

Kao što je već navedeno, pandemija Covid 19 utjecala je na većinu gospodarstava. U tome nije izuzetak ni hrvatsko gospodarstvo. Pandemija Covid 19 uvjeli je utjecala na usporavanje hrvatskog gospodarstva od sredine ožujka 2020. godine (Grafikon 5).²⁹

Grafikon 5. Sezonske prilagođene stope rasta tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda

Izvor: DZS. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html (19. 3. 2024.)

²⁸ HNB. Glavni makroekonomski pokazatelji, 2024., <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (11. 3. 2024.)

²⁹ DZS. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html (19. 3. 2024.)

Tromjesečni bruto domaći proizvod u drugom tromjesjeću 2020. godine bio je realno manji za 15,1% u odnosu na isto razdoblje 2019. godine. Radi se o najvećem realnom padu tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda od 1995. godine. Do realnog pada bruto domaćeg proizvoda došlo je u svim komponentama bruto domaćeg proizvoda s rashodne strane. Pad nije ostvaren u potrošnji opće države koja je u predmetnom razdoblju ostvarila blagi porast.³⁰ Bruto domaći proizvod realno je bio veći za 13,8% u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu (Tablica 1).³¹

Tablica 1. Bruto domaći proizvod od 2020. do 2022. godine

	2020.	2021.	2022. ¹⁾
Bruto domaći proizvod, tržišne cijene (tekuće), mil. eura prema fiksnom tečaju	50 569	58 408	67 993
Bruto domaći proizvod, tržišne cijene (tekuće), mil. EUR	50 579	58 488	68 019
Stanovništvo, godišnji prosjek broja stanovnika, tis.	4 047	3 949	3 857
Bruto domaći proizvod po stanovniku, EUR	12 497	14 810	17 637
Realne stope rasta (%)	-8,6	13,8	6,3

Izvor: DZS. Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995.-2022. – revidirani podaci, 2023., <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58253> (3. 3. 2024.)

Rast bruto domaćeg proizvoda zabilježen je i u 2022. godini u odnosu na 2020. i 2021. godinu. Ipak, u 2022. godini zabilježen je sporiji rast bruto domaćeg proizvoda u odnosu na 2021. godinu.

3.2. Nezaposlenost

Pojava i širenje pandemije Covid 19 iz temelju su promijenili poslovanje poduzeća kao i način rada zaposlenika u državama diljem svijeta. Kod brojnih je zaposlenika pandemija Covid 19 preoblikovala je način provođenja radnog dana. Osim navedenog, pandemija Covid 19 je dovela do gubitka posla kod brojnih osoba, ali i teže dolaženja do radnog mjesta.³²

Jedan od pokazatelja kretanja gospodarstva pojedine države je i nezaposlenost. Pandemija Covid 19 utjecala je na rast nezaposlenosti u brojnim državama. U tome nije izuzetak

³⁰ Ibidem.

³¹ DZS. Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995.-2022. – revidirani podaci, 2023., <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58253> (3. 3. 2024.)

³² Knežević, S., Sigurnjak, L., Bilić, I. *Utjecaj COVID 19 pandemije na tržište rada u Istočnoj Slavoniji*. Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja, Vol. 1. No. 1. 2022. 75-85, str. 76.

ni Republika Hrvatska. Tablica 2 prikazuje kretanje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj prije i tijekom pandemijske 2020. godine.³³

Tablica 2. Nezaposlenost prema trajanju traženja posla

	Ukupno, tis.				Ukupno, %			
	2017.	2018.	2019.	2020.	2017.	2018.	2019.	2020.
Ukupno	205	152	119	135	100,0	100,0	100,0	100,0
Manje od 1 mjeseca	((10))	((7))	((8))	((7))	((5,1))	((4,6))	((6,4))	((4,9))
1 – 5 mjeseci	68	52	(45)	56	33,2	34,0	(37,6)	41,5
6 – 11 mjeseci	(36)	(25)	((19))	(32)	(17,6)	(16,7)	((15,9))	(23,7)
12 – 23 mjeseci	(30)	(27)	((19))	((16))	(14,7)	(17,7)	((15,9))	((12,2))
24 i više mjeseci	54	(32)	((17))	((17))	26,2	(20,7)	((13,9))	((12,6))

Izvor: DZS. Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2020. prosjek godine, 2021., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10069> (11. 3. 2024.)

Ukupna nezaposlenost u Republici Hrvatskoj u 2018. i 2019. godini se smanjila u odnosu na 2017. godinu. U 2020. godini nezaposlenost je porasla u odnosu na 2019. godinu, ali nije dosegla razinu iz 2017. godine. Negativni trend s nezaposlenošću u Republici Hrvatskoj nastavljen je i 2021. godine. To znači da je Republika Hrvatska u 2021. godini imala više nezaposlenih osoba u odnosu na 2020. godinu.³⁴

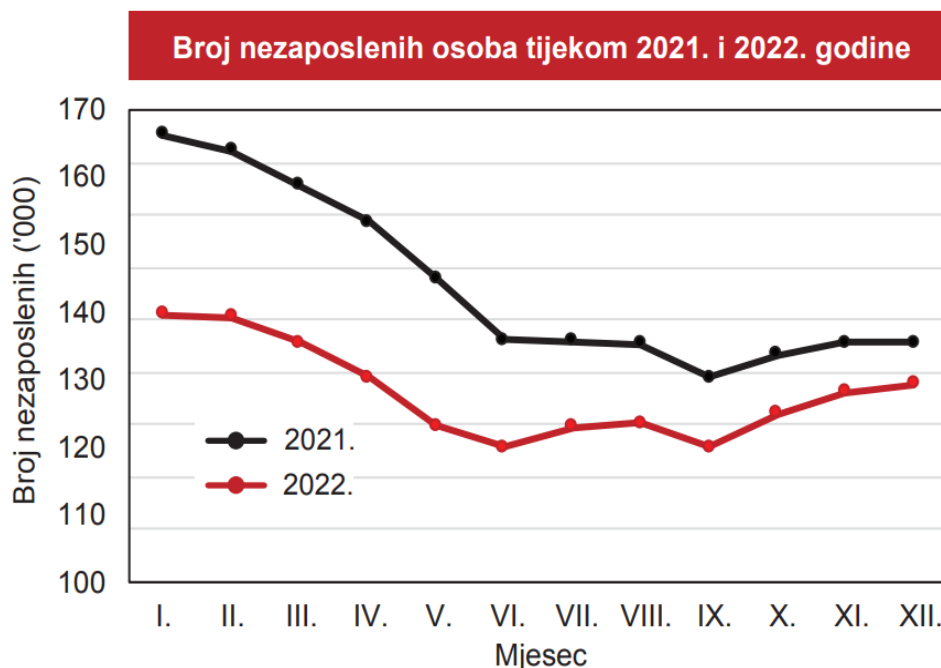
U evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u prosincu 2022. godine nalazilo se 117.816 nezaposlenih osoba. To je za 6,4% manje u odnosu na isti mjesec 2021. godine. Ukupan broj novoprijavljenih u evidenciju tijekom 2022. godine bio je manji u odnosu na ukupan broj zaposlenih s evidencije i brisanih iz evidencije poradi drugih razloga. Tijekom prva tri mjeseca 2022. godine broj nezaposlenih bio je bitno manji u odnosu na prva tri mjeseca 2021. godine. Potom je došlo do postupnog smanjivanja razlika.³⁵

³³ DZS. Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2020. prosjek godine, 2021., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10069> (11. 3. 2024.)

³⁴ DZS. Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2021. prosjek godine, 2022., <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29256> (11. 3. 2024.)

³⁵ Hrvatski zavod za zapošljavanje. Godišnjak 2022., 2023., str. 13, <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzz-a/statisticke-publikacije/#godisnjak> (20. 3. 2024.)

Grafikon 6. Broj nezaposlenih osoba u 2021. i 2022. godini

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje. Godišnjak 2022., 2023., str. 13, <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzz-a/statisticke-publikacije/#godisnjak> (20. 3. 2024.)

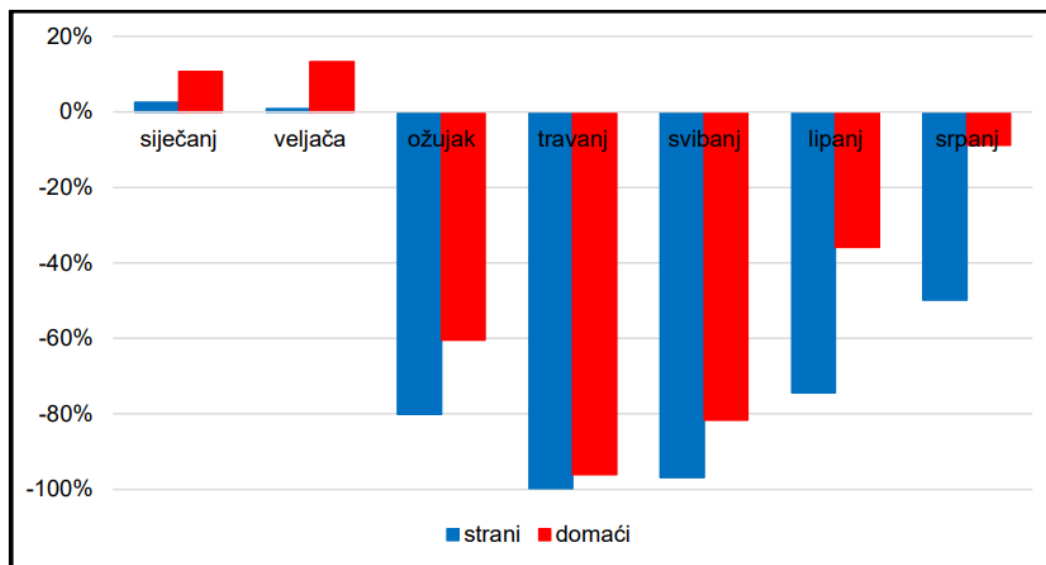
Iako se kretanje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj iz godine u godinu mijenjalo, rastu nezaposlenosti u 2020. i 2021. godini zasigurno je doprinijela pandemija Covid 19 i njezin utjecaj na tržište rada.

3.3. Turistička kretanja

Pandemija Covid 19 značajno se odrazila i na turistička kretanja u Republici Hrvatskoj. U prvoj polovici 2020. godine Republiku Hrvatsku je posjetilo 1.140.689 stranih turista te je navedeno pad od 80,6% u odnosu na isto razdoblje 2019. godine. U istom je razdoblju zabilježen dolazak 509.056 domaćih turista te navedeno predstavlja pad od 50,9% u odnosu na isti period 2019. godine. Tijekom navedenog perioda ostvareno je 5.394.611 noćenja stranih turista što predstavlja pad od 76,6% u odnosu na 2019. godinu te 2.300.425 noćenja domaćih turista što predstavlja pad od 31,4% u odnosu na 2019. godinu.³⁶

³⁶ Benko, L., Krstanović, K., Sovulj, L. *Procjena učinaka pandemije koronavirusa na turističke dolaske i noćenja u Republici Hrvatskoj te na vrijednost CROBExturist indeksa Zagrebačke burze*. EFZG working paper series, Vol. 1. No. 1, 2022. 1-33, str. 15.

Grafikon 7. Turistički dolasci - postotna fluktuacija mjesečnog prometa; usporedba 2019. i 2020.

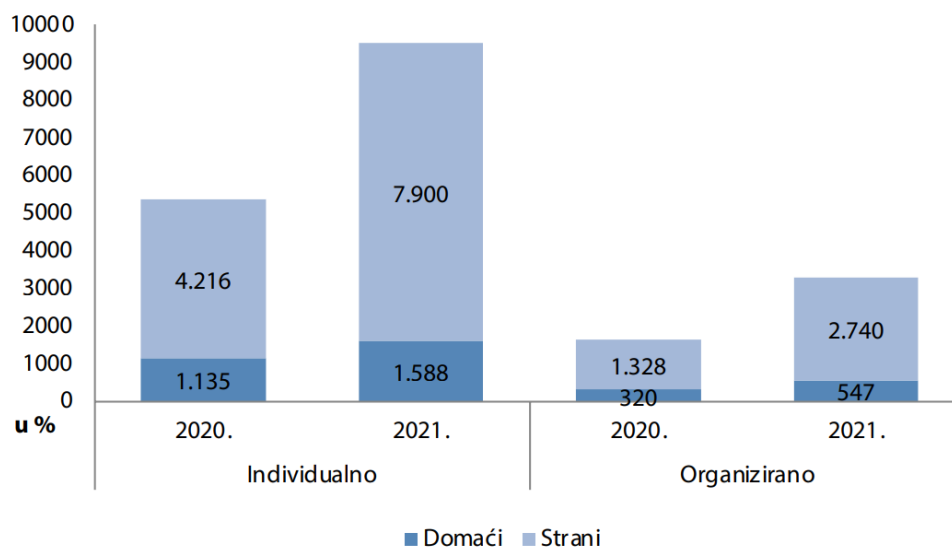

Izvor: Benko, L., Krstanović, K., Sovulj, L. Procjena učinaka pandemije koronavirusa na turističke dolaske i noćenja u Republici Hrvatskoj te na vrijednost CROBEXTurist indeksa Zagrebačke burze. EFZG working paper series, Vol. 1. No. 1, 2022. 1-33, str. 15.

Turistička kretanja u Republici Hrvatskoj značajno su poboljšana u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu. S popuštanjem pandemijskih mjera i otvaranjem granica omogućila se povećana turistička aktivnost. Kada je riječ o dolascima turista, Hrvatska u 2021. u odnosu na 2022. godinu bilježila rast broja dolazaka i domaćih i stranih turista (Grafikon 8).³⁷

³⁷ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske. Hrvatska u brojkama 2021., str. 18, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf (14. 3. 2024.)

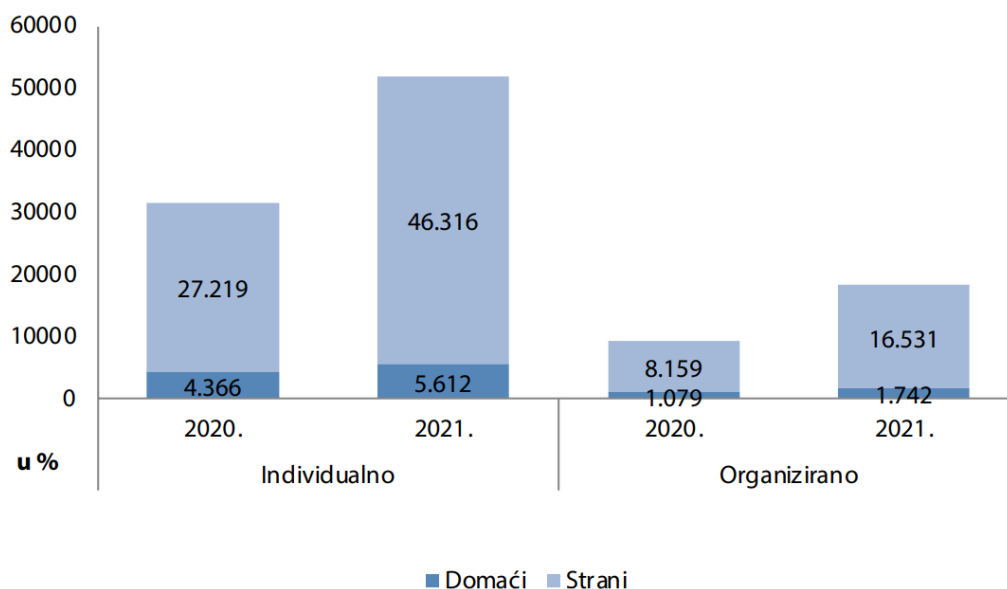
Grafikon 8. Dolasci domaćih i stranih turista u 2020. i 2021. godini

Izvor: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske. Hrvatska u brojkama 2021., str. 18, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf (14. 3. 2024.)

Značajan rast zabilježen je i na području noćenja domaćih i stranih turista u 2021. u odnosu na 2020. godinu. To se odnosi na turiste koji su individualno i grupno posjetili hrvatske turističke destinacije (Grafikon 9).

Grafikon 9. Kretanje noćenja domaćih i stranih turista u 2020. i 2021. godini

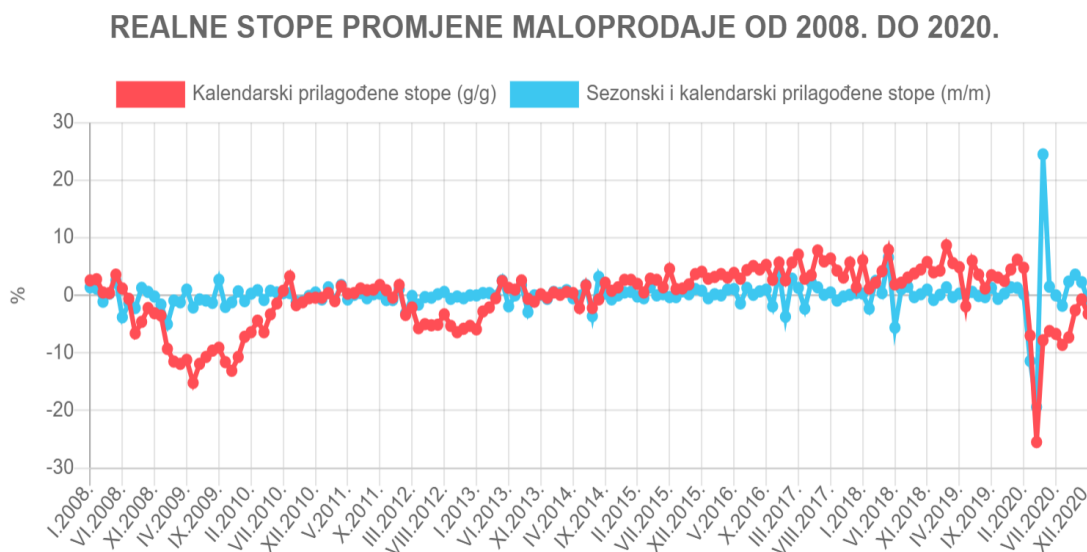
Izvor: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske. Hrvatska u brojkama 2021., str. 18, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf (14. 3. 2024.)

Budući da je pandemija Covid 19 bitno ograničila kretanja kako unutar države tako i na međunarodnoj razini, došlo je i do bitnog smanjenja kretanja ljudi potaknutog turističkim motivima. Takve okolnosti posebno su se negativno odrazile na države, poput Hrvatske, čija su gospodarstva vrlo ovisna o turizmu.

3.4. Trgovina na malo

Od ožujka 2020. godine realni promet ostvaren od trgovina na malo kontinuirano je opadao je je na godišnjoj razini smanjen za 3,2% u usporedbi s 2019. godinom. Tijekom cijele 2020. godine realni kalendarski prilagođeni promet od trgovine na malo pao je za 5,8% u odnosu na 2019. godinu.³⁸

Grafikon 10. Realne stope promjene maloprodaje 2008.-2020.

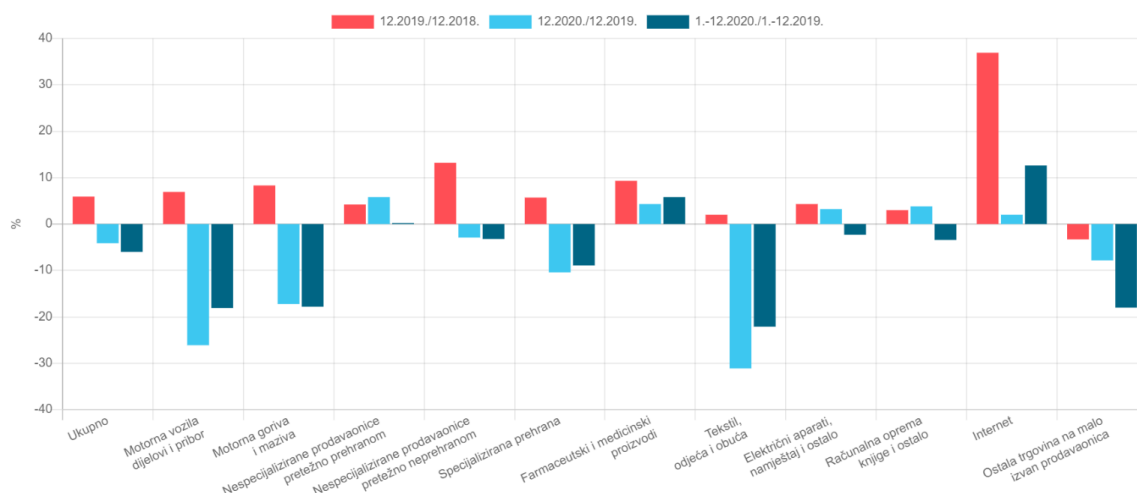
Izvor: DZS. Trgovina na malo u 2020., https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/trgovina_12_20.html (1. 2. 2024.)

Tijekom 2020. godine tri su trgovačke struke imale porast prometa u odnosu na 2019. godinu. To su bile: trgovina internetom ili poštom, farmaceutski i medicinski proizvodi te nespecijalizirane prodavaonice pretežno prehranom. U svim je ostalim trgovačkim strukama zabilježen pad. U 2020. godini ukupan promet nominalno je pao za 6,0% u odnosu na 2019. godinu.³⁹

³⁸ DZS. Trgovina na malo u 2020., https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/trgovina_12_20.html (1. 2. 2024.)

³⁹ Ibidem.

Grafikon 11. Nominalne stope promjene maloprodaje po trgovačkim strukama

Izvor: DZS. Trgovina na malo u 2020., https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/trgovina_12_20.html (1. 2. 2024.)

U prosincu 2021. sve trgovačke struke bilježile su porast prometa te je ukupan izvorni promet od trgovine na malo nominalno porastao za 16,8% u odnosu na isti mjesec 2019. godine. U 2021. godini taj je promet nominalno porastao za 15,5% u odnosu na 2019. godinu.⁴⁰

Prikazani statistički podaci ukazuju na to da je pandemija Covid 19 imala negativan utjecaj i na trgovinu na malo u Republici Hrvatskoj. Ti su utjecaji posebno bili vidljivi u trgovačkim strukama koje ne uključuju osnovne živežne namirnice te farmaceutske i zaštitne proizvode.

⁴⁰ DZS. Trgovina na malo u 2021., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10165> (1. 2. 2024.)

4. MJERE ZA POMOĆ GOSPODARSTVU U REPUBLICI HRVATSKOJ U PANDEMIJI COVID 19

Mjere za pomoć gospodarstvu u Republici Hrvatskoj tijekom pandemije Covid 19 uključivale su mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, mjere HAMAG-BICRO-a, mjere Ministarstva financija te mjere HBOR-a i HAMAG-BICRO-a.

4.1. Mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

Tijekom 2020. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje provodio je mjere aktivne politike zapošljavanja i očuvanja radnih mjesta. U sklopu ove politike nalazile su se i potpore za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenima pandemijom Covid 19.⁴¹

Kako bi se očuvala radna mjesta kroz mjeru Potpore za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenima COVID-19 (koronavirusom) u razdoblju od početka ožujka 2020. godine u trajanju najviše tri mjeseca poslodavcima se isplaćivala plaća za zaposlenike u visini subvencije koja je za ožujak 2020. godine iznosila 3.250 kuna, a za mjesec travanj i lipanj iznosila je 4.000 kuna mjesečno po radniku koji radi u punom radnom vremenu, odnosno srazmjerni dio po radniku prema broju sati rada u nepunom radnom vremenu. Uz navedeno, realizirana je i isplata doprinosa (MO II stup).⁴²

Ova je potpora bila usmjerena na zadržavanje radnika na radnim mjestima te ublažavanje posljedica narušene gospodarske aktivnosti u pogođenim djelatnostima. Aktivnosti ove mjere izravno su doprinijele realizaciji Specifičnog cilja 8.i.2 Operativnog programa učinkoviti ljudski potencijali koji predviđa predmetne aktivnosti.⁴³ Opći cilj ove mjere bio je općuvanje radnih mjesta kod poslodavaca čije je poslovanje bilo ugroženo zbog situacije vezane uz COVID-19. Specifični cilj predmetne mjere bio je osigurati ostanak u zaposlenosti radnika

⁴¹ Hrvatski zavod za zapošljavanje. Mjere aktivne politike zapošljavanja iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, 2020., str. 90, <https://mjere.hzz.hr/app/uploads/2022/11/Uvjeti-i-nacini-koristenja-sredstava-za-provođenje-mjera-u-2020.-godini-Prosina-2020-PDF.pdf> (1. 3. 2024.)

⁴² Hrvatski zavod za zapošljavanje. Financiranje potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenim COVID-19 (koronavirusom) iz ESF-a, 2021., <https://www.hzz.hr/financiranje-potpore-za-ocuvanje-radnih-mjesta-u-djelatnostima-pogodenim-covid-19-koronavirusom-iz-esf-a/> (11. 3. 2024.)

⁴³ Ibidem.

kojima je prijetio gubitak radnog mjesta dodjelom potpora poslodavcima pogođenima posljedicama pandemije COVID-19.⁴⁴

Posljedično, osiguran je ostanak zaposleno 114.491 djelatnika kojima je prijetio gubitak radnog mjesta zbog velikih gospodarskih poremećaja nastalih kao posljedica pandemije COVID 19.⁴⁵

4.2. Mjere HAMAG-BICRO-a

HAMAG-BICRO je kada je započela pandemija Covid 19 među prvima pokrenuo provođenje mjera u sklopu paketa pomoći hrvatskom gospodarstvu. U mjesec dana je zaprimio dvostruko više zahtjeva u odnosu na cijelu godinu ranije.⁴⁶ HAMAG-BICRO je u suradnji s Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta, Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije te Ministarstvom poljoprivrede provodio šest mjera usmjerenih prema mikro, malim i srednjim poduzećima tijekom pandemije Covid 19. Predmetne mjere su⁴⁷:

- Monitorij na sve rate ESIF Mikro i Malih zajmova te Mikro i Malih zajmova za ruralni razvoj do 31. prosinca 2020. te prolongat otplate/roka korištenja kredita za koje je izdano jamstvo. Na taj se način radilo na očuvanju likvidnosti mikro, malih i srednjih poduzeća jer su mjere bile usmjerene na osiguravanje likvidnosti i kontinuiteta poslovanja predmetnim poduzetnicima.
- Povećanje alokacije za financijski instrument ESIF Mikro zajmovi za obrtna sredstva namijenjena mikro i malim poduzetnicima s mogućnošću korištenja počeka od 12 mjeseci te sa smanjenjem kamata.
- Smanjenje kamatnih stopa na investicijske kredite ESIF Mikro i Mali zajmovi, s 30% udjelom obrtnih sredstava, na 0,1%-0,25%-0,05%.
- Povećanje maksimalne stope jamstva za ESIF pojedinačna jamstva za kredite namijenjene obrtnim sredstvima sa 65% na 80% glavnice kredita putem 17 financijskih institucija.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ HAMAG-BICRO. Covid 19 zajam: obavijest za poduzetnike, <https://hamagbicro.hr/covid-19-zajam-obavijest-za-poduzetnike/> (20. 3. 2024.)

⁴⁷ HGK. Mjere za pomoć gospodarstvu zbog epidemije Covid-19 – HAMAG-BICRO, <https://www.hgk.hr/mjere-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-covid-19-hrvatska-agencija-za-malo-gospodarstvo-inovacije-i-investicije> (20. 3. 2024.)

- Uspostava novog financijskog instrumenta „COVID-19 krediti/zajmovi“ za obrtna sredstva namijenjenog malim i srednjim poduzetnicima.
- Uspostavljanje novog financijskog instrumenta Mikro zajam za ruralni razvoj za obrtna sredstva namijenjenog dodatnom osiguravanju likvidnosti malih gospodarstva koja posluju u poljoprivredi.

HAMAG-BICRO je provodio i Program dodjele državnih potpora sektoru turizma i sporta. Cilj ovog programa tijekom pandemije Covid 19 bio je osigurati financijsku podršku poduzetnicima koji posluju u sektoru turizma i u sektoru sportske djelatnosti. Na taj su se način nastojale ublažiti posljedice krize na njihovo poslovanje.⁴⁸

4.3. Mjere Ministarstva financija

Ministarstvo financija, odnosno Porezna uprava, također, je tijekom pandemije Covid 19 provodila mjere usmjerene prema pomoći gospodarstvu. Aktivnosti Ministarstva financija bile su sljedeće⁴⁹:

- Oslobođanje plaćanja poreznih obveza – za poduzetnike s godišnjim prihodom manjim od 7,5 milijuna kuna koji su imali pad prihoda veći od 50%.
- Odgoda plaćanja poreznih obveza (bez kamata i uz obročnu otplatu) – za poduzetnike s godišnjim prihodom manjim od 7,5 milijuna kuna koji su imali pad prihoda između 20 i 50%.
- Djelomično oslobođanje plaćanja poreznih obveza – za poduzetnike s godišnjim prihodom većim od 7,5 milijuna kuna, proporcionalno padu prihoda.
- Plaćanje poreznih obveza odnosi se na: porez na dobit, porez na dohodak i doprinose tijekom travnja, svibnja i lipnja 2020. godine.
- Plaćanje PDV-a po naplati izdanih računa, odnosno naplaćenju realizaciji.
- Produljenje roka za predaju financijskih izvještaja za 2019. godinu s 30. travnja na 30. lipanj 2020. (podrazumijeva i sve pripadajuće obrasce te pripadajući obračun poreza na dobit).

⁴⁸ HAMAG-BICRO. Provedbeni program HAMAG-BICRO, https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/07/PROVEDBENI-PROGRAM-HAMAG-BICRO_finalno_01072021.docx.pdf (21. 3. 2024.)

⁴⁹ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Mjere za pomoć gospodarstvu uslijed epidemije Covid 19, 2020., <https://mingor.gov.hr/vijesti/mjere-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-covid-19/6822> (19. 3. 2024.)

- Poduzetnici su bili oslobođeni plaćanja naknade FINA-i za objavu financijskih izvještaja.

Uz navedeno, poduzetnici su tijekom pandemije Covid 19 mogli koristiti i poreznu mjeru vezanu uz plaćanje PDV-a na uvoz. PDV na uvoz nisu trebali plaćati prilikom carinjenja, već su ga mogli prijaviti kroz mjesečnu PDV prijavu. Pojedine donacije nisu podlijegale PDV-u.⁵⁰

4.4. Mjere HBOR-a i HAMAG-BICRO-a

Osim mogućnosti korištenja moratorija i reprograma tijekom 2020. godine u okviru Mjera COVID-19, HBOR je uveo nove programe za kreditiranje obrtnih sredstava što se odobravallo u suradnji s poslovnim bankama ili izravno uz kamatne stope već od 0% na izvore HBOR-a kao i na nove načine osiguranja kredita kojima se preuzimalo i do 100% rizika povrata kredita kako bi se banke potaknulo na kreditiranje poduzetnika. Predmetna mjera provodila se i u 2021. godini.⁵¹

Krajem ožujka 2020. godine HBOR je omogućio korištenje moratorija do 30. 6. 2020. godine svim klijentima kojima je izravno odobren kredit ili izdana garancija. Nakon inicijalno odobrenog moratorija postojala je mogućnost korištenja dodatnog ili novog moratorija koji je, primjerice, za klijente HBOR-a koji se bave turističkim djelatnostima trajao do 30. 6. 2021. godine. Tijekom odobrenog moratorija HBOR nije klijentima naplaćivao redovnu kamatu i naknade. Klijeniti su imali mogućnost korištenja moratorija na opisani način bez obzira na to što je HBOR i dalje bio u obvezi redovito podmirivati svoje obveze prema kreditorima bez mogućnosti korištenja moratorija. Od početka provođenja Mjera COVID-19 do kraja 2021. godine HBOR je proveo više od 1.800 moratorija te je time u poček stavljena glavnica u iznosu većem od 13,7 milijardi kuna.⁵²

⁵⁰ HOK. Pregled mjera za olakšavanje poslovanja i drugih mjera usvojenih tijekom pandemije COVID-19, https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf (18. 3. 2024.)

⁵¹ HBOR. Godišnje izvješće Grupe Hrvatska banka za obnovu i razvitak za 2021. godinu, 2022., str. 12, https://www.hbor.hr/UserDocsImages/2022/04/HRV-HBOR-Revidirani-GFI-za-2021_potpisan.pdf?vel=3938216 (20. 3. 2024.)

⁵² Ibidem.

Uz navedeno, poduzetnicima su u okviru Mjera COVID-19 bila na raspolaganju povoljna sredstva HBOR-a za kreditiranje likvidnosti. Programi kreditiranja su se provodili u suradnji s poslovnim bankama ili izravno za poduzetnike iz pojedinih djelatnosti. S obzirom na broj zaposlenih i kapacitete HBOR-a, suradnja s poslovnim bankama je bila posebno važna tijekom pandemije budući da banke raspolažu sa bitno većim brojem zaposlenika te bolje i detaljnije poznaju klijente i njihovo poslovanje. Kroz mrežu poslovnica banaka bila je osigurana veća dostupnost HBOR-ovih sredstava i osigurana je brža obrada kredita. Sredstva iz izvora HBOR-a po programima u okviru Mjera COVID-19 odobrena su uz kamatnu stopu već od 0% i bez uobičajenih naknada.⁵³

Kreditiranje na području obrtnih sredstava provodilo se po modelu podjele rizika s poslovnim bankama ili izravno za veće iznose kredita. Krediti su se odobravali s rokom otplate do 5 godina što je uključivalo i mogućnost počeka od jedne godine uz kamatnu stopu već od 0% na HBOR-ov udio u kreditu za prve tri godine otplate kredita. Kreditiranje obrtnih sredstava odnosilo se na⁵⁴:

- Obrtna sredstva za poduzetnike u djelatnosti prerada drva i proizvodnja namještaja
- Obrtna sredstva putem okvirnih kredita banaka
- Obrtna sredstva putem okvirnih kredita banaka uz HAMAG-BICRO jamstva
- Obrtna sredstva za ruralni razvoj.

Program osiguranja kredita uključivao je⁵⁵:

- Jamstva i osiguranje kredita za likvidnost
- Program osiguranja portfelja kredita i pojedinačnog osiguranja kredita za likvidnost izvoznika
- Program subvencioniranja premije osiguranja.

Tijekom pandemije Covid 19 HBOR je uveo još dvije dodatne mjere usmjerena pomoći gospodarstvu. To su⁵⁶:

- Program dodjele državnih potpora sektoru mora, prometa, prometne infrastrukture i povezanim djelatnostima u aktualnoj pandemiji Covid 19
- Program dodjele državnih potpora sektoru turizma i sporta u aktualnoj pandemiji Covid 19.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem, str. 13.

⁵⁵ Ibidem, str. 14.

⁵⁶ Ibidem, str. 15.

4.5. Utjecaj državnih potpora na hrvatsko gospodarstvo

U 2020. godini u Republici Hrvatskoj dodijeljeno je ukupno 21.099,5 milijuna kuna potpora te navedeno predstavlja povećanje za 6.032,9 milijuna kuna, tj. 40% u odnosu na 2019. godinu. Tablica 3 prikazuje ukupne dodijeljene potpore hrvatskom gospodarstvu od 2018. do 2020. godine.⁵⁷

Tablica 3. Ukupne potpore dodijeljene u razdoblju od 2018. do 2020. godine.

	Mjera	2018.	2019.	2020.
Državne potpore	u mln HRK	14.871,1	15.066,6	21.099,5
Državne potpore	u mln EUR ⁸	2.005,8	2.032,3	2.800,9
BDP ⁹	u mln HRK	385.377,0	402.332,0	371.517,0
BDP	u mln EUR	51.978,9	54.269,4	49.318,1
Rashodi države	u mln HRK	131.731,7	115.290,8	101.834,2
Rashodi države	u mln EUR	17.767,7	15.551,2	13.518,3
Zaposleni ¹⁰	broj	1.517.580	1.555.068	1.543.869
Udio državnih potpora u BDP-u	%	3,86	3,74	5,68
Državne potpore po zaposlenome	HRK	9.799,22	9.688,71	13.666,64
Državne potpore po zaposlenome	EUR	1.321,70	1.306,88	1.814,22
Udio državnih potpora u rashodima države	%	11,29	13,07	20,72
Državne potpore po stanovniku Hrvatske ¹¹	HRK	3.627,10	3.674,78	5.274,88
Državne potpore po stanovniku Hrvatske	EUR	489,22	495,68	700,23

Izvor: Ministarstvo financija. Godišnje izvješće o državnim potporama za 2020. godinu, 2021., str. 11, <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/koncesije-dp/izvjesca/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20dr%C5%BEavnim%20potporama%202020.pdf> (21. 3. 2024.)

Ukuno dodijeljene potpore u 2020. godini činile su 5,68% BDP-a, u 2019. godini činile su 3,74% BDP-a i u 2018. godini činile su 3,86% BDP-a. Potpore po zaposleniku su u 2020. godini iznosile 13.666,64 kune što je povećanje od 41,1% u odnosu na 2019. godinu. Potpore po stanovniku u 2020. godini u Republici Hrvatskoj iznosile su 5.274,88 kuna što je povećanje od 43,5% u odnosu na 2019. godinu. Udio dodijeljenih potpora u rashodima države u 2020. godini iznosio je 20,72%.⁵⁸ Tablica 4 prikazuje potpore za podršku gospodarstvu tijekom pandemijske 2020. godine.

⁵⁷ Ministarstvo financija. Godišnje izvješće o državnim potporama za 2020. godinu, 2021., str. 11, <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/koncesije-dp/izvjesca/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20dr%C5%BEavnim%20potporama%202020.pdf> (21. 3. 2024.)

⁵⁸ Ibidem.

Tablica 4. Potpore za podršku gospodarstvu tijekom pandemijske 2020. godine

Potpore gospodarstvu u COVID-19 pandemiji	2018.		2019.		2020.	
	u mln HRK	u mln EUR	u mln HRK	u mln EUR	u mln HRK	u mln EUR
A1 subvencije	-	-	-	-	90,5	12,0
C1 povoljni zajmovi	-	-	-	-	813,8	108,0
D jamstva	-	-	-	-	739,4	98,2
UKUPNO	-	-	-	-	1.643,7	218,2
udio (%) u ukupnim potporama (bez poljoprivrede i ribarstva)	-		-		12,25	
udio (%) u ukupnim potporama	-		-		7,79	
udio (%) u BDP-u	-		-		0,44	

Izvor: Ministarstvo financija. Godišnje izvješće o državnim potporama za 2020. godinu, 2021., str. 11, <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/koncesije-dp/izvjesca/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20dr%C5%BEavnim%20potporama%202020.pdf> (21. 3. 2024.)

Udio potpora gospodarstvu u COVID-19 pandemiji u ukupno dodijeljenim potporama u Republici Hrvatskoj u 2020. godini iznosio je 7,8%, udio u ukupno dodijeljenim potporama u sektoru industrije i usluga iznosio je 12,3% dok je udio u BDP-u iznosio 0,44%. Potpore za podršku gospodarstvu u 2020. godini dodijeljene su u ukupnom iznosu od 1.643,7 milijuna kuna, a prema instrumentima dodjele, najviše je potpora dodijeljeno putem povoljnih zajmova u iznosu od 813,8 milijuna kuna te navedeno predstavlja 49,5% u ukupno dodijeljenim potporama za podršku gospodarstvu tijekom 2020. godine. Slijede jamstva s iznosom od 739,4 milijuna kuna te predstavljaju udio od 45% i subvencije s iznosom od 90,5 milijuna kuna koje predstavljaju udio od 5,5%.⁵⁹

⁵⁹ Ibidem, str. 65.

5. (NE)ETIČKE ODLUKE VLADE RH U DOBA PANDEMIJE COVID 19

Vlada Republike Hrvatske svojim aktivnostima i odlukama može značajno utjecati na gospodarstvo, gospodarska kretanja, platežnu moć građana, provođenje aktivnosti u društvu i sl. Takvi utjecaji posebno dolaze do izražaja tijekom kriznih vremena. Krizna vremena ukazuju na to koliko je Vlada Republike Hrvatske usmjerena na očuvanje stabilnosti hrvatskog gospodarstva te načini kojima to nastoji postići. Pritom se mogu razmatrati konkretne mjere poduzete od strane Vlade, ali i odluke koje Vlada donosi. Odluke Vlade mogu se interpretirati i u kontekstu njihove etičnosti.

Tijekom pandemije COVID-19 Vlada Republike Hrvatske donijela je niz odluka koje se mogu smatrati neetičkim odlukama. Ključne primjedbe koje ukazuju na neetičnost odluka Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije COVID-19 su:

- Nedostatak transparentnosti: Vlada Republike Hrvatske je često donosila odluke bez jasnog objašnjenja ili obrazloženja. To je dovelo do sumnje da se skrivaju informacije od javnosti.
- Sukob interesa: neki od članova vlade bili su u sukobu interesa u vezi s odlukama koje su donosili. Primjerice, pojedini članovi Vlade Republike Hrvatske su imali financijske interese u tvrtkama koje su dobile državne ugovore vezane za pandemiju COVID-19.
- Nejednakost: Vlada Republike Hrvatske je bila kritizirana da ne udovoljava jednako potrebama svih stanovnika i gospodarskih subjekata. Na primjer, kritičari su isticali da su mjere podrške gospodarstvu bile neproporcionalno korisne svim stanovnicima i gospodarskim subjektima.
- Kršenje ljudskih prava: Vlada Republike Hrvatske je bila kritizirana da je nekim od svojih mjera kršila ljudska prava. Na primjer, kritičari su isticali da je obvezno nošenje maski u zatvorenim prostorima kršilo pravo na slobodu izražavanja.
- Politizacija pandemije: Vlada Republike Hrvatske je bila kritizirana da je koristila pandemiju u političke svrhe. Na primjer, kritičari su isticali da je vlada koristila pandemiju za jačanje svoje kontrole nad medijima i civilnim društvom te za jačanje svoje političke pozicije.

Tijekom pandemije COVID-19 Vlada Republike Hrvatske donijela je niz odluka koje su imale značajan utjecaj na gospodarstvo. Neke od ovih odluka su bile kritizirane kao neetičke. Među ključne kritike na odluke vezane uz gospodarstvo uvrštavaju se:

- Nedostatak transparentnosti u dodjeli ugovora: Vlada je često dodjeljivala ugovore za nabavu opreme i usluga bez transparentnog natječaja. To je dovelo do optužbi za korupciju i favoriziranje određenih tvrtki. Ovakav način dodjele ugovora je mogao dovesti do toga da su se ugovori dodjeljivali tvrtkama koje su ponudile višu cijenu ili manje kvalitetnu opremu i usluge, što je moglo negativno utjecati na gospodarstvo.
- Sukob interesa: neki od članova vlade bili su u sukobu interesa u vezi s odlukama o dodjeli ugovora. Na primjer, neki su imali financijske interese u tvrtkama koje su dobile državne ugovore. Ovakav sukob interesa je doveo do toga da su se odluke o dodjeli ugovora donosile na temelju privatnih interesa, a ne u interesu gospodarstva.
- Nejednakost u mjerama podrške: Vlada Republike Hrvatske je donijela niz mjera podrške gospodarstvu, ali su neke od ovih mjera bile kritizirane kao nejednake. Na primjer, kritičari su isticali da su mjere podrške malim i srednjim poduzećima bile nedovoljne. Ovakva nejednakost u mjerama podrške je mogla dovesti do toga da su velika poduzeća i bogati pojedinci imali veću korist od pandemije dok su mala poduzeća i siromašni pojedinci bili nesrazmjerno pogođeni.

Neetičke odluke Vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije COVID-19 su imale negativan utjecaj na gospodarstvo. Neke od posljedica ovih odluka uključuju:

- Smanjenje gospodarskog rasta: gospodarstvo Hrvatske je 2020. godine zabilježilo pad od 8,0%, što je bio najveći pad u posljednjih 30 godina.
- Povećanje nezaposlenosti: stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj je u 2020. godini porasla na 10,2%, što je bila najviša stopa nezaposlenosti u posljednjih 10 godina.
- Povećanje deficita: javnofinancijski deficit Hrvatske u 2020. godini iznosio je 8,1% BDP-a, što je bio najveći deficit u posljednjih 10 godina.

Utjecaj neetičkih odluka Vlade Republike Hrvatske na bruto društveni proizvod (BDP) tijekom pandemije COVID-19 teško je precizno kvantificirati. Ipak, postoje indicije da su te odluke imale značajan negativan utjecaj na BDP. No, neetičke odluke su na sljedeći način utjecale na BDP:

- Smanjenje investicija: nedostatak transparentnosti i sukob interesa u dodjeli državnih ugovora su mogli dovesti do smanjenja investicija od strane privatnog sektora. Investicije su ključne za rast BDP-a, a smanjenje investicija može dovesti do njegovog usporavanja.

- Smanjenje potrošnje: kršenje ljudskih prava i nejednakost u mjerama podrške gospodarstvu su mogli dovesti do smanjenja potrošnje od strane kućanstava. Potrošnja je također ključna za rast BDP-a.
- Povećanje deficita: nedostatak transparentnosti u trošenju javnih sredstava je mogao dovesti do rasipništva i korupcije. To je moglo dovesti do povećanja deficita što se negativno odražava i na rast BDIP-a.

Neetičke odluke vlade u Republici Hrvatskoj tijekom pandemije COVID-19 imale su značajan utjecaj na turistička kretanja. Neke od najizrazitijih posljedica uključuju:

- Smanjenje broja turista: broj turista u Hrvatskoj u 2020. godini pao je za 78% u usporedbi s 2019. godinom. Ovaj pad je bio djelomično posljedica neetičkih odluka vlade, kao što su:
 - Nedostatak transparentnosti u donošenju odluka: Vlada je često donosila odluke o zatvaranju granica i ograničenjima putovanja bez jasnog objašnjenja ili obrazloženja. To je dovelo do nesigurnosti među turistima i otkazivanja rezervacija.
 - Nejednakost u mjerama podrške: Vlada je donijela niz mjera podrške turističkom sektoru, ali su neke od ovih mjera bile kritizirane kao nejednake. Na primjer, kritičari su isticali da su male turističke agencije i obiteljski hoteli bili marginalizirani.
- Promjena strukture turista: broj turista iz tradicionalnih izvornih tržišta, poput Njemačke i Italije, značajno je pao. S druge strane, porastao je broj turista iz zemalja koje su imale manje restriktivne mjere za borbu protiv pandemije, poput Rusije i Ukrajine.

Uz sve navedeno neetičke odluke vlade Republike Hrvatske tijekom pandemije COVID-19 imale su značajan utjecaj na trgovinu na malo. Neke od najizrazitijih posljedica uključuju:

- Smanjenje prodaje: Prodaja u trgovinama na malo u Hrvatskoj u 2020. godini pala je za 10,2% u usporedbi s 2019. godinom. Ovaj pad je bio djelomično posljedica neetičkih odluka vlade, kao što su:
 - Nedostatak transparentnosti u donošenju odluka: Vlada je često donosila odluke o zatvaranju trgovina i ograničenjima kretanja bez jasnog objašnjenja ili obrazloženja. To je dovelo do nesigurnosti među kupcima i smanjenja potrošnje.
 - Nejednakost u mjerama podrške: Vlada je donijela niz mjera podrške trgovini na malo, ali su neke od ovih mjera bile kritizirane kao nejednake. Na primjer,

kritičari su isticali da su male trgovine bile marginalizirane u odnosu na velike trgovačke lance.

- Promjena strukture potrošnje: potrošači su tijekom pandemije COVID-19 promijenili svoje navike potrošnje. Povećala se potrošnja osnovnih životnih namirnica i higijenskih proizvoda dok je potrošnja odjeće, obuće i drugih proizvoda značajno pala.
- Povećanje online trgovine: Online trgovina je tijekom pandemije COVID-19 doživjela značajan rast. Mnogi potrošači su se okrenuli online kupovini kako bi izbjegli gužve u trgovinama i rizik od zaraze što je smanjilo potrebu za fizičkim trgovinama u Republici Hrvatskoj. Neetičke odluke vlade mogu imati dugoročne posljedice na trgovinu na malo u Hrvatskoj. Na primjer, trgovine na malo mogu izgubiti kupce koji su se okrenuli online kupovini.

6. ZAKLJUČAK

Pandemija Covid 19 imala je značajan negativan utjecaj na svjetsko gospodarstvo. Taj je negativan utjecaj ponajviše došao do izražaja na području međunarodnog poslovanja, odnosno na području međunarodne trgovine robom i uslugama kao i na području izravnih stranih ulaganja. Pandemija Covid 19 je ukazala na to koliko su pojedina gospodarstva ranjiva na krizne situacije te kako se s kriznim situacijama nose.

Učinak pandemije Covid 19 bio je značajan i na hrvatsko gospodarstvo koje je tijekom pandemije bilježilo pad BDP-a, rast nezaposlenosti, smanjeni turistički promet te loše rezultate u trgovini na malo. Kako bi se ti negativni učinci maksimalno smanjili, Vlada Republike Hrvatske donijela je niz mjera kojima se kroz državne potpore nastojalo pozitivno djelovati na gospodarstvo.

Ipak, predmetne odluke i posljedično donesene mjere mogu se u etičkom smislu razmatrati, tj. može se vidjeti i njihova svojevrsna etičnost u smislu transparentnosti, pogodovanja, usmjerenosti na pojedine sektore i profile poduzeća, donošenja pandemijskih mjera, nejasnog izvještavanja i dr.

Znanstvena hipoteza je: Unatoč vrlo dobrim mjerama Vlade RH kojima se nastojalo u zdravstvenoj krizi Covid 19 očuvati zaposlenost i spriječiti gubitak radnih mjesta utvrđene su negativne posljedice na gospodarstvo zbog neetičkih odluka. Postavljena je u uvodu završnog rada te je u završnom radu potvrđena.

H1: Pandemija Covid 19 negativno je utjecala na međunarodnu trgovinu i izravna strana ulaganja, je prva pomoćna hipoteza, koja je potvrđena. Podaci ukazuju na značajan pad trgovine i izravnih stranih ulaganja tijekom pandemije Covid 19.

H2: Hrvatska gospodarska aktivnosti bila je smanjena tijekom pandemije Covid 19 te se navedeno očitovalo kroz pojedine gospodarske pokazatelje. Hipoteza je potvrđena. Tijekom pandemije Covid 19 pao je BDP, narasla je nezaposlenost, smanjen je turistički promet te poslovni rezultati trgovine na malo.

H3: Državna tijela i institucije u Republici Hrvatskoj donijele su mjere za pomoć gospodarstvu tijekom pandemije Covid 19. Hipoteza je potvrđena. Vlada Republike Hrvatske donijela je paket mjera usmjeren pomoći gospodarstvu.

H4: Vlada Republike Hrvatske je tijekom pandemije Covid 19 donosila neetičke odluke. Hipoteza je potvrđena kroz primjere etičke upitnosti u odlukama Vlade.

LITERATURA

1. Ahir, H., Bloom, N., Furceri, D. *The World Uncertainty Indeks*. NBER, SAD, 2022.
2. Ando, M., Kazunobu Hayakawa, K. *Does the Import Diversity of Inputs Mitigate the Negative Impact of COVID-19 on Global Value Chains?* The Journal of International Trade & Economic Development, Vol. 31. No. 2, 2022. 299-320.
3. Benko, L., Krstanović, K., Sovulj, L. *Procjena učinaka pandemije koronavirusa na turističke dolaske i noćenja u Republici Hrvatskoj te na vrijednost CROBEXturist indeksa Zagrebačke burze*. EFZG working paper series, Vol. 1. No. 1, 2022. 1-33.
4. Državni zavod za statistiku. Učinci bolesti pandemije COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, <https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/stanovnistvo-umrli.html> (12. 3. 2024.)
5. DZS. Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2020. prosjek godine, 2021., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10069> (11. 3. 2024.)
6. DZS. Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2021. prosjek godine, 2022., <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29256> (11. 3. 2024.)
7. DZS. Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995.-2022. – revidirani podac, 2023., <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58253> (3. 3. 2024.)
8. DZS. Trgovina na malo u 2020., https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/trgovina_12_20.html (1. 2. 2024.)
9. DZS. Trgovina na malo u 2021., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10165> (1. 2. 2024.)
10. DZS. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html (19. 3. 2024.)
11. Geeta, M., Pooja J., Mishra, P. N, *Ethical Behaviour in Organizations: A Literature Review*. Quest Journals, Journal of Research in Business and Management, Vol. 4. No. 1, 2016. 1-6.
12. HAMAG-BICRO. Covid 19 zajam: obavijest za poduzetnike, <https://hamagbicro.hr/covid-19-zajam-obavijest-za-poduzetnike/> (20. 3. 2024.)
13. HAMAG-BICRO. Provedbeni program HAMAG-BICRO, https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/07/PROVEDBENI-PROGRAM-HAMAG-BICRO_finalno_01072021.docx.pdf (21. 3. 2024.)
14. Hayakawa, K., Hiroshi, M. *The Impacts of COVID-19 on International Trade: Evidence from the First Shock*. Journal of the Japanese and International Economies, Vol. 60, No. 4, 2021. 206-227.

15. Hayakawa, K., Hyun-Hoon, L. Cyn-Young, P. *Impacts of COVID-19 on Foreign Direct Investment*. IDE Discussion Paper, Vol. 2. No. 831, 2022. 1-26.
16. HBOR. Godišnje izvješće Grupe Hrvatska banka za obnovu i razvitak za 2021. godinu, 2022., https://www.hbor.hr/UserDocsImages/2022/04/HRV-HBOR-Revidirani-GFI-za-2021_potpisan.pdf?vel=3938216 (20. 3. 2024.)
17. HGK. Mjere za pomoć gospodarstvu zbog epidemije Covid-19 – HAMAG-BICRO, <https://www.hgk.hr/mjere-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-covid-19-hrvatska-agencija-za-malo-gospodarstvo-inovacije-i-investicije> (20. 3. 2024.)
18. HNB. Glavni makroekonomski pokazatelji, 2024., <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (11. 3. 2024.)
19. HOK. Pregled mjera za olakšavanje poslovanja i drugih mjera usvojenih tijekom pandemije COVID-19, https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf (18. 3. 2024.)
20. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Financiranje potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenim COVID-19 (koronavirusom) iz ESF-a, 2021., <https://www.hzz.hr/financiranje-potpora-za-ocuvanje-radnih-mjesta-u-djelatnostima-pogodenim-covid-19-koronavirusom-iz-esf-a/> (11. 3. 2024.)
21. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Godišnjak 2022., 2023., <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzz-a/statisticke-publikacije/#godisnjak> (20. 3. 2024.)
22. Ivaniš, M. *Poslovna etika i duhovnost u doba korporativnog upravljanja – Novi pristup strateškom menadžmentu u doba multikulturalizma*, Naklada Kvarner, Rijeka, 2015.
23. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Mjere aktivne politike zapošljavanja iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, 2020., <https://mjere.hzz.hr/app/uploads/2022/11/Uvjeti-i-nacini-koristenja-sredstava-za-provođenje-mjera-u-2020.-godini-Prosina-2020-PDF.pdf> (1. 3. 2024.)
24. Jurlin, K. Utjecaj pandemije koronavirusa na svjetskog gospodarstvo. IRMO, 2020., https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/07/irmo-aktualno-9.pdf?fbclid=IwAR2Cq2OZ_X9OVlmngV-jFfNy1YL72LXR4QaKfwOKW_2XGtKK58rptD7onk (17. 3. 2024.)
25. Knežević, S., Sigurnjak, L., Bilić, I. *Utjecaj COVID 19 pandemije na tržište rada u Istočnoj Slavoniji*. Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja, Vol. 1. No. 1. 2022. 75-85.

26. Kovač, I. Refleksije pandemije COVID-19 i utjecaj na međunarodno poslovanje. U: *Ekonomska politika Hrvatske u 2021.: Hrvatska poslije pandemije*. Ur. Tica, J., Bačić, K., Hrvatsko društvo ekonomista, Zagreb, 2020. 376-392.
27. Kvasina, A. *Učinci državnih i institucionalnih odgovora na likvidnost malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj tijekom pandemije Covid 19*. Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, Vol. 17. No. 3-4, 2023. 7-24.
28. Manta, B., Sarkisian, A. G., Garcia-Fontana, B., Pereira-Prado, V. *Pathophysiology of COVID-19*. *Odontoestomatología*, Vol. 24. No. 2, 2021. 1-17.
29. Ministarstvo financija. Godišnje izvješće o državnim potporama za 2020. godinu, 2021., str. 11, <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/koncesije-dp/izvjesca/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20dr%C5%BEavnim%20potporama%202020.pdf> (21. 3. 2024.)
30. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Mjere za pomoć gospodarstvu uslijed epidemije Covid 19, 2020., <https://mingor.gov.hr/vijesti/mjere-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-covid-19/6822> (19. 3. 2024.)
31. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske. Hrvatska u brojkama 2021., https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf (14. 3. 2024.)
32. OECD. International trade during the COVID-19 pandemic: Big shifts and uncertainty, 2022., <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/international-trade-during-the-covid-19-pandemic-big-shifts-and-uncertainty-d1131663/> (12. 3. 2024.)
33. Prašćević, A. *Ekonomski šok pandemije COVID-19 – prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima*. *Ekonomske ideje i praksa*, Vol. 37. No. 2, 2020. 7-23.
34. Roška, V., Buneta, A., Papić, M. *The effect of the Covid-19 pandemic on the Croatian economy*. Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 9. No. 1, 2021. 59-78.
35. Skitarelić, N., Dželalija, B., Skitarelić, N. *Covid-19 pandemija: kratki pregled dosadašnjih spoznaja*. *Medica Jadertina*, Vol. 50. No. 1, 2020. 5-8.
36. Stancheva, S. *Inequalities in the times of a pandemic*. *Economic Polic.* Vol. 37. No. 109, 2022. 5-41.
37. UNCTAD World investment report 2021: investing in sustainable recovery. United Nations publication issued by the United Nations Conference on Trade and Development. 2021., <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2021> (15. 3. 2024.)
38. Vešligaj, N. *Državne potpore – BDP i zaposlenost u Republici Hrvatskoj*. *Acta Economica Et Turistica*, Vol. 9. No. 1, 2023. 3-30.

39. World Health Organization. COVID-19 Situation report - 51. 2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10 (12. 2. 2024.)
40. World Health Organization. COVID-19 Weekly epidemiological update, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200831-weekly-epi-update-3.pdf?sfvrsn=d7032a2a_4&download=true (15. 2. 2024.)
41. World Health Organization. Pneumonia of unknown cause – Chin, <https://www.who.int/csr/don/05-january-2020-pneumonia-of-unkown-cause-china/en/> (15. 2. 2024.)

POPIS GRAFIKONA I TABLICA

Popis grafikona:

Grafikon 1. Kretanje broja umrlih u Republici Hrvatskoj	10
Grafikon 2. Svjetski indeks nesigurnosti	11
Grafikon 3. Promjene u trgovini robom, trgovini uslugama i izravnim stranim ulaganjima u svijetu	14
Grafikon 4. Obujam svjetske trgovine i industrijske proizvodnje	15
Grafikon 5. Sezonske prilagođene stope rasta tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda	16
Grafikon 6. Broj nezaposlenih osoba u 2021. i 2022. godini	19
Grafikon 7. Turistički dolasci - postotna fluktuacija mjesečnog prometa; usporedba 2019. i 2020.	20
Grafikon 8. Dolasci domaćih i stranih turista u 2020. i 2021. godini	21
Grafikon 9. Kretanje noćenja domaćih i stranih turista u 2020. i 2021. godini	21
Grafikon 10. Realne stope promjene maloprodaje 2008.-2020.	22
Grafikon 11. Nominalne stope promjene maloprodaje po trgovačkim strukama.....	23

Popis tablica:

Tablica 1. Bruto domaći proizvod od 2020. do 2022. godine	17
Tablica 2. Nezaposlenost prema trajanju traženja posla.....	18
Tablica 3. Ukupne potpore dodijeljene u razdoblju od 2018. do 2020. godine.....	29
Tablica 4. Potpore za podršku gospodarstvu tijekom pandemijske 2020. godine.....	30